

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Brno 2012

Bc. Petr Bracek

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDÍÍ

Institut mezioborových studií Brno

Politická kultura v podmínkách ČR

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Mgr. Zdeněk Šigut, Ph.D.

Vypracoval:

Bc. Petr Bracek

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Politická kultura v podmínkách ČR zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce.

Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

V Kuřimi dne 7. 3. 2012

.....

Bc. Petr Bracek

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Mgr. Zdeňkovi Šigutovi, Ph.D. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce.

Bc. Petr Bracek

Obsah

Úvod	2
1. Postmoderní společnost a její chápání politické kultury	4
1.1 Charakteristika postmoderní společnosti.....	4
1.2 Vymezení sociálního státu	6
1.3 Veřejné mínění.....	7
2. Politická kultura v historii našeho státu	8
2.1 Politická kultura v českých zemích.....	9
2.2 Politická kultura do roku 1989.....	12
2.3 Politická kultura po roce 1990	21
3. Politické strany a hnutí ovlivňující dlouhodobě politickou kulturu v ČR	25
3.1 Pravicové strany v české politice	26
3.2 Levicové strany v české politice.....	31
3.3 Hnutí a organizace na české politické scéně	34
4. Systém řízení státu	36
4.1 Faktory působící na politickou kulturu v ČR	41
4.2 Volby a volební systém	42
4.3 Vliv politických rozhodnutí na obyvatelstvo	44
5. Výzkum	46
5.1 Výsledky výzkumu.....	48
5.2 Vyhodnocení platnosti hypotéz	63
Závěr	67
Resumé	69
Anotace	70
Seznam literatury	71

Úvod

V České republice se v poslední době stále skloňuje slovní spojení „politická kultura“. Oblíbenost tohoto spojení stoupá pravidelně před jakýmkoliv volbami, obzvláště pak před volbami do Poslanecké sněmovny. Stalo se již předvolebním folklórem, že se volební lídři jednotlivých stran osočují z toho, kdo vnesl do české politiky více vulgarit, hulvátství a klientelismu.

Politická kultura je podstatný pojem i pro občany této země, tedy pro voliče. Z různých průzkumů a šetření vyplývá, že chování politiků a politických stran má svůj významný podíl na nezájmu obyvatelstva účastnit se voleb a na celkovém nezájmu o veřejné dění.

Lze se domnívat, že na této neutěšené situaci se do značné míry podepsalo čtyřicet let totalitní vlády komunistického režimu. Následná „sametová revoluce“ a doba kdy se zrodili noví podnikatelé, kteří dokázali velmi dobře využít jistého politického chaosu a podmanit si svými prostředky politiky, politické kultuře v ČR nepřidala.

Dalším významným krokem České republiky byl vstup do Evropské unie. Tímto krokem nám přibyli další volby, ve kterých mohou politici prokázat svůj politický potenciál.

Členství v Evropské unii je pro dnešní postmoderní společnost určitou schizofrenií ve vnímání svých práv a možností, jak ovlivnit politickou kulturu uvnitř svého státu. Na jedné straně jsme se stali součástí velkého a do jisté míry silného společenství, na straně druhé ovšem tápeme s pocitem, že vše za nás rozhoduje jakýsi „pan Někdo v jakémsi Někde“. Dochází tak k rozporu mezi tím, zda táhnout s Evropou za jeden provaz, či tvrdě bránit vlastní suverenitu. Skloubit obé dohromady je pro mnoho lidí neřešitelný problém.

V současné době pracuji jako vychovatel v domově mládeže na střední hotelové škole. Velmi často a rád diskutuji se svými studenty o politické situaci v České

republiky. Je zajímavé poslouchat názory lidí, kteří se narodili již po roce 1989. Jako alarmující shledávám fakt, že devadesát procent těchto mladých lidí nemá vůbec žádný zájem podílet se na formování politické situace a kultury ve své zemi. Převládá u nich pocit, že nejsou schopni něco ovlivnit a od svých rodičů vědí, že aktivně se účastnit voleb nemá žádný smysl, protože všechny strany jsou stejné. Není z koho vybírat.

Cílem mé diplomové práce bylo za pomoci dotazníkového šetření zjistit, jaký je názor mnou oslovených respondentů na politickou kulturu v České republice, jaké osobnosti politiků preferují a jakou mají představu o zlepšení politické kultury.

První část je zacílena na charakteristiku postmoderní společnosti, na vymezení sociálního státu a výzkum veřejného mínění.

Druhá část je věnována historii politické kultury v českých zemích, v době totalitního režimu a v době po roce 1989.

Třetí část se zabývá politickými stranami a uskupeními, které dlouhodobě ovlivňují politickou kulturu v ČR.

Čtvrtá část je zaměřena na systém řízení státu a to především na roli prezidenta, roli vlády a mapuje faktory, které ovlivňují politickou kulturu v ČR.

Pátá část je vyhodnocením dotazníkového šetření, ve kterém se různorodý vzorek respondentů vyjadřoval k politické kultuře v ČR.

Závěr diplomové práce je shrnutím výsledků a úvahou nad možným zlepšením politické kultury v ČR.

1. Postmoderní společnost a její chápání politické kultury

V 21. století je politika každodenní součástí lidského života. Každý člověk na celém světě je neustále konfrontován s politickými rozhodnutími. Politická reprezentace svými schopnostmi řídit stát ovlivňuje životní úroveň svých občanů. Nastavuje daňový systém a peníze přerozděluje na další rozvoj země. Politická kultura se projevuje také ve schopnosti zajistit důstojnou životní úroveň i lidem, kteří toho nejsou schopni sami. Jedná se především o lidi s postižením, seniory a sociálně slabé. Zcela zásadní oblastí je zdravotnictví.

V globálním světě je politická kultura nezbytná pro zajištění celosvětového míru a zamezení bezpečnostních hrozeb. Správná a rychlá rozhodnutí pomáhají k řešení nejen válečných konfliktů, ale také následků živelných katastrof. Zodpovědná politika vede k úspěšnému boji s organizovaným zločinem, chrání občany, rozvíjí občanskou společnost a zajišťuje fungování sociálního státu.

1.1 Charakteristika postmoderní společnosti

„Postmoderní společnost se zrodila z potřeby reakce na jednostrannost, peripetie, ekologický a existencionální deficit moderní (proamerické) společnosti. Vznik postmoderní společnosti souvisí také s érou „konce ideologií“, je spojena i s krizí osvíceného obrazu světa, kritizuje „vědotechniku“ a technologie. V krajním pojetí vystupuje postmoderna jako zásadní distance od moderny.“¹

Postmoderní člověk si uvědomuje neurčitost, nahodilost, mnohoznačnost a absurditu světa. Výraz postmoderní společnost vznikl z filozofické diskuse. Označuje

¹ Mühlpachr, P. a kol., Sociální pedagogika II., Brno, IMS 2011

vše, co zpochybňuje základní prvky moderny v sociálních vědách, filozofii a psychologii.²

Postmodernismus můžeme chápat také jako životní styl, který by měl převládnout v dnešní společnosti. Charakteristickými znaky postmoderní společnosti jsou:

- svět se jeví jako zmatený a složitý a jevy které v něm probíhají, není možné pochopit ani popsat,
- důraz je kladen na občanskou společnost a multikulturalismus,
- absence sociálních struktur,
- bourání hodnot, relativizace pravdy.³

Postmoderní společnost je konfrontována s nejrůznějšími hrozbami. Politická moc se přesouvá z rukou politiků do nadnárodních korporací. Světový terorismus pomáhá politikům udržet si moc tím, že využívají strach lidí a v zájmu zajištění bezpečnosti dochází k faktickému omezování jejich svobody.⁴

V kontextu těchto okolností je pro postmoderní společnost v rámci vlastního státu potřeba dobré politické kultury. Je nutné, aby političtí představitelé napomáhali co nejlepšímu fungování státu a snažili se dosáhnout optimálního stavu jak po stránce ekonomické, ale především po stránce společenské v kontextu světové politiky.

2

www.kisk.phil.muni.cz/wiki/Postmodern%C3%AD_spole%C4%8Dnost#Charakteristika_postmodern.C3.AD_spole.C4.8Dnosti

³ Mühlpachr, P. a kol., Sociální pedagogika II., Brno, IMS 2011

⁴ Mühlpachr, P. a kol., Sociální pedagogika II., Brno, IMS 2011

1.2 Vymezení sociálního státu

Sociální stát tak, jak jej známe v dnešní podobě, začal vznikat v Evropě v druhé polovině 19. století. Byla to reakce na potřebu postarat se o sociálně slabé obyvatelstvo. Tuto úlohu do té doby plnily charitativní spolky a církve. Sociální stát můžeme nazývat také anglickým výrazem „welfare state“, neboli stát sociálního blahobytu.⁵

Základním posláním sociálního státu je zlepšování životních podmínek nejchudších vrstev společnosti, odstraňování chudoby, hladu, pomoc nezaměstnaným a starým lidem. Zabezpečuje pomoc zdravotně postiženým. Pomáhá se zajištěním vzdělávání sociálně slabým rodinám s dětmi. Zajišťuje také zdravotní péči. Toho všechno dosahuje za pomoci výběru daní od výdělečně činných jedinců a firem. Daně následně přerozděluje prostřednictvím státního rozpočtu. Státní výdaje pak mají v sociální oblasti charakter buď přímý, jako sociální dávky, nebo nepřímý, jako financování nejrůznějších sociálních programů.⁶

V současnosti se sociální stát potýká s řadou problémů. Jedním z nich je nákladnost, kdy je více finančních prostředků spotřebováno, než získáno. Dalším je fakt, že sociální systém bývá často využíván a zneužíván. Pro mnoho lidí se tento systém stává nespravedlivým. Sociální stát je také drahý co do počtu zaměstnaných úředníků, kteří spotřebují až polovinu prostředků pro sociální účely. V neposlední řadě je i fakt, že je nedostatek veřejných sociálních služeb, zejména těch bezplatných. To je pak kritizováno občany.⁷

V politické rovině je sociální stát jedním z nejdiskutovanějších témat. V debatě o roli sociálního státu je neaktivnější už ze své podstaty převážně levicová část politického spektra. Velmi intenzivně se zapojují i odbory, které mají za cíl starat se převážně o práva zaměstnanců.

⁵ David, R., Politologie – základy společenských věd, Olomouc, Olomouc 2002

⁶ David, R., Politologie – základy společenských věd, Olomouc, Olomouc 2002

⁷ Mühlpachr, P. a kol., Sociální pedagogika II., Brno, IMS 2011

1.3 Veřejné mínění

Veřejné mínění je souhrn názorů a postojů lidí. Na základě veřejného mínění lze zjistit vztah občanů k politice, k občanským a společenským událostem, k hospodářským a kulturním problémům apod. Veřejné mínění má velkou váhu a každá vláda ho vnímá. V totalitních režimech je veřejné mínění často manipulováno. Politici veřejnému mínění věnují velkou pozornost, protože ovlivňuje jejich politickou podporu především v době konání voleb. Politické strany proto výzkumy veřejného mínění podporují a sledují nejen ty veřejné, ale nechávají si zpracovávat i vlastní.⁸

Velmi důležitou roli hrají ve veřejném mínění média. Jsou prostředníkem mezi politickými institucemi a veřejností. Většina lidí tak prožívá politický život své země jako pozorovatel. Toto však platí i obráceným směrem. Také politici využívají média k pozorování práce jiných politiků, nebo ke sledování nálady mezi občany své země. Tím se stává, že politici často reagují spíše na události mediální spíše, než na události jako takové.⁹

V České republice existuje několik agentur, které se výzkumem veřejného mínění zabývají. Nejčastěji se tyto výzkumy týkají podpory politických stran veřejností a ochotou zúčastnit se parlamentních voleb. Z toho výzkumu vzejdou dva typy informací. Jedna se týká stranických preferencí a druhá volebního modelu. Stranické preference zobrazují sympatie občanů k politickým stranám, kteří mají volební oprávnění, tedy i ti, kteří k volbám nepůjdou, nebo nevědí, koho volit. Volební model pak ukazuje předpokládané výsledky voleb do Poslanecké sněmovny v daném období. Volební model ovšem vychází pouze z odpovědí rozhodnutých voličů. Jsou to vlastně preference bez nerozhodnutých voličů.¹⁰

Výzkumy veřejného mínění ovlivňují politickou kulturu v zemi. Jsou pro politiky důležitým ukazatelem toho, jak je veřejnost vnímá.

⁸ Žaloudek, K., Encyklopedie politiky, Praha, Libri 1996

⁹ Kunštát, D., České veřejné mínění: výzkum a teoretické souvislosti, Sociologický ústav AV, Praha 2006

¹⁰ www.cvvm.cas.cz/ 15. 2. 2012

2. Politická kultura v historii našeho státu

Za první útvar státního typu na území dnešní České republiky lze považovat Velkomoravskou říši. Byl zde položen základ naší vlastní kultury, která vychází z křesťanské tradice, neboť to byl příchod slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje, kteří na naše území přišli křesťanství šířit. Vznikem Velké Moravy se začala psát historie Českého státu.

V období Velké Moravy, se již vytvářely, první náznaky politické kultury. Všichni panovníci museli vynaložit nejen velkou hrubou sílu k dosažení svého vlivu na řízení země, ale také museli zvládat umění vyjednávat, intrikovat, správně odhadovat potenciál svého soupeře a podobně. Stejným způsobem fungovala politická kultura ve středověku. V těchto dobách však asi smýšlení veřejnosti o správnosti politických kroků a vhodnosti chování panovníka nebyl přikládán téměř žádný význam. Krátkým obdobím, kdy se na politickou kulturu bral ohled, bylo období tzv. „první republiky“. Toto období však bylo velmi rychle vystřídáno okupací Československa a po třech letech znovunabyté svobody přišel nástup dalšího totalitního režimu na dlouhých čtyřicet let. Politická kultura za nacistické okupace i za vlády Komunistické strany Československa byla izolována od veřejného mínění. V žádném případě to však neznamenovalo, že by se lidé přestali o politickou kulturu zajímat. Lze konstatovat, že množství politických vtipů a anekdot vyprávěných po celé zemi je důkazem, že lidé i v dobách totalitní vlády jedné strany velmi silně vnímali osobnosti politiků a jejich chování ve veřejném životě. Do jisté míry to byl i jistý způsob ulehčení od politického nátlaku, který panoval. Někteří umělci reagovali na politickou situaci vlastní kulturní a tudíž nelegální formou, ať už básněmi nebo písněmi. V dobách normalizace pak vzniklo několik dnes již legendárních undergroundových kapel. Politická kultura v historii našeho státu tak ovlivňovala významným způsobem i kulturu jako takovou.

2.1 Politická kultura v českých zemích

První státní útvar na území dnešní České republiky byla pravděpodobně Velkomoravská říše. V této době se jedná o parochiální neboli lokální politickou kulturu. Ta se vytváří ve společnostech s chybějícími nebo nevyvinutými politickými institucemi.¹¹ Tuto říši založil Mojmír I., který vládl v letech 830 – 846. Centrum Velkomoravské říše se nacházelo na Jižní Moravě a Mojmír I. k ní připojil i Nitransko, kde do té doby vládl Pribina. Po Mojmírově smrti se ujal vlády Rostislav I. a rozhodl se, že se pokusí vymanit z vlivu Východofrancké říše a bude se orientovat na Říši byzantskou. V té době povolal na Moravu byzantské misionáře Cyrila a Metoděje. Stalo se tak v roce 863. Tyto události zapříčinily, že východofranský král Ludvík podnikl několik vojenských výprav na Moravu, která však odolala a zachovala si nezávislost.¹²

V 874 – 879 došlo k rozšíření Velké Moravy. V roce 882 podnikl kníže Svatopluk tažení do Panonie, kterou o rok později ovládl. Poté co zemřel Bořivoj, se Svatopluk ujal vlády i v Čechách. Velkomoravská říše byla založena na principu získávání kořistí. Na této situaci se podílel největší měrou právě kníže Svatopluk, který svými častými výpady Velkou Moravu rozšiřoval. V té době ovšem nedokázal sám dohlížet na chod celé říše, takže především okrajové části byli pod vlivem místních velmožů, kteří své regiony řídili dle svého. Koncem devátého století se začala Velkomoravská říše pomalu rozpadat, neboť byla stále více oslabována vpády zvenčí. Hlavním agresorem byli Maďaři a postupem času se od říše začala odtrhávat i česká knížata. Největšího významu dosáhla dynastie Přemyslovců, která položila základ svému vlastnímu státu.¹³

Od konce devátého století docházelo k sjednocování Čech. Na tomto procesu se největší měrou podíleli Přemyslovci. Jméno jejich rodu bylo odvozeno od bájného Přemysla Oráče. Po krutém vyvraždění rodu Slavníkovců roku 995 se Přemyslovci násilným způsobem zmocnili i Velké Moravy. Přemyslovcům tak nic nebránilo v budování svého impéria. Život zde však nebyl jednoduchý. Prostý lid byl odkázán na velmi tvrdou práci. K obživě se využívalo především zemědělství, které bylo závislé

¹¹ Almond, G., Verba, S., *The Civic Culture*, London, SAGE 1989

¹² Křejič J., Soják S., Vít J., *Dějiny české – chronologický přehled*, Olomouc, Infoa 2010

¹³ Čapka F., *Dějiny země Koruny české v datech*, Praha, Libri 2010

nejen na kvalitě půdy, ale i na nedostatečné kvalitě a množství nástrojů, kterými se půda dala obdělávat. Výnosy úrody nebyly velké a i ty byly v ohrožení před neustálými výpady nepřátel zvenčí.¹⁴

Za kvalitativní zlom, od kterého již společnost směřovala k modernímu dnešku, lze považovat třinácté století. V tomto století dochází k hospodářským, sociálním a kulturním změnám.¹⁵

Politická kultura ve třináctém století je dána především panovníkem, který je na trůnu. Poddaní chápou svého panovníka především podle toho, jak moc zatěžuje jejich živobytí daněmi. Obecně se větší oblibě těší panovníci, kteří nemají přílišné válečnické sklony, neboť každá válečná výprava stojí státní kasu nemalé prostředky, které jsou pak formou daní logicky vybírány zpět. Zde se jedná o poddanskou politickou kulturu, kde existují rozvinuté politické instituce, ale poddaní nemají politická práva a nemohou aktivně rozhodovat.¹⁶

Na počátku čtrnáctého století vládl zemi Václav II., který byl na rozdíl od svého otce považován za krále – mnicha. Vedl nejen velmi asketický a samotářský život, ale dokázal také mnoho investovat do umění a velkých staveb.¹⁷ V této době také dochází k vymření Přemyslovců a nástupu Lucemburků na český trůn. Zde patří k nejvýznamnějším panovníkům bezesporu Karel IV., za jehož vlády dochází v českých zemích k obrovskému kulturnímu rozmachu.

Patnácté století je spojeno především s husitskými válkami a vládou Jiříka z Poděbrad. Celé toto období mělo velký vliv na vývoj politické kultury v zemi, neboť je známo, že král Jiřík z Poděbrad byl prvním panovníkem, který formuloval vlastní představu společné a sjednocené Evropy, tady jakési předchůdkyně dnešní Evropské unie.

¹⁴ Žemlička J., Století posledních Přemyslovců, Praha, Melantrich, 1998

¹⁵ Žemlička J., Počátky Čech královských 1198-1253, Praha, NLN s.r.o., 2002

¹⁶ Almond, G., Verba, S., The Civic Culture, London, SAGE 1989

¹⁷ Kvirenc J., Kunstová E., České dějiny do roku 1914, Liberec, Dialog, 2006

Zlomem v českých dějinách byla bitva na Bílé Hoře v roce 1620. V neděli 8. listopadu toho roku se stala Bílá Hora tragickým symbolem a traumatem českých dějin.¹⁸

V době po Bílé Hoře se mezi nejvýznamnější hýbatele české politické scény zařadil Jan Amos Komenský, který je dodnes po právu považován za jednoho z největších Čechů a který je díky svému pedagogickému dílu je označován za „učitele národů“. Dalším významným českým politikem pobělohorské doby byl Václav Eusebius z Lobkovic, český šlechtic a diplomat, který si díky svým schopnostem dokázal získat přízeň císaře Leopolda I. Ten ho jmenoval svým prvním ministrem.¹⁹

Doba baroka v osmnáctém století je spjata se jménem Jan Václav Vratislav z Mitrovic, což byl český šlechtic, politik a diplomat. Působil v císařských službách a významně se podílel na událostech v tehdejší Evropě. Nelze opomenout ani dalšího šlechtice, politika a diplomata Václava Antonína Kounice, který byl jmenován prvním ministrem a státním kancléřem. Byl nejbližším důvěrníkem Marie Terezie. Do této doby také neodmyslitelně patří neblaze proslulá postava české politické scény, jezuitský kněz a kazatel Antonín Koniáš, který se ztotožnil s rekatolizací způsobem až fanatickým.²⁰

Až do konce devatenáctého století a začátku století dvacátého byla politická kultura v českých zemích výrazně ovlivněna habsburskou vládou v rámci Rakouska – Uherska. Vzhledem k tomu, že do roku 1918, ve kterém se český stát osamostatnil, byly české země neustále pod vládou buď domácí, nebo cizí šlechty, lze o politické kultuře jako takové polemizovat. Každý panovník své doby vládl s pomocí svých nejmocnějších spolupracovníků, kteří zastávali stejné názory. Případné rozdíly byly řešeny zpravidla násilným způsobem.

Československý stát získal svoji samostatnost po rozpadu Rakouska – Uherska 28. října 1918. Politická kultura se stala participační a odpovídající vyspělým společnostem, kde jedinec se svými politickými právy mohl aktivně ovlivňovat politické dění.²¹

¹⁸ Čapka F., Dějiny zemí Koruny české v datech, Praha, Libri 2010

¹⁹ Krumlowský F., Jména z českých dějin, která byste měli znát, Praha, BETA s.r.o., 2009

²⁰ Krumlowský F., Jména z českých dějin, která byste měli znát, Praha, BETA s.r.o., 2009

²¹ Almond, G., Verba, S., The Civic Culture, London, SAGE 1989

2.2 Politická kultura do roku 1989

Rozpad Rakouska – Uherska a poválečné uspořádání Evropy dalo vzniknout samostatnému Československu. Na vznik společného státu Čechů a Slováků se už v průběhu první světové války připravovali představitelé zahraničního odboje, v jejichž čele stál Tomáš Garrigue Masaryk. I v domácí politice o vznik samostatného státu usilovala řada politiků. Samostatnost státu, která byla vyhlášena v Praze, se nejdříve týkala jen českých zemí. Až o dva dny později se přidalo i Slovensko. Došlo tak ke spojení dvou národů, které původně patřily do jiné části monarchie. Češi byli součástí Předlitavska, Slováci byli součástí Uher. Nový stát začal fungovat jako demokratický a jeho prvním prezidentem byl v listopadu 1918 zvolen Tomáš Garrigue Masaryk.²²

Prvním vládním orgánem samostatného Československa byl Národní výbor, kterému předsedal nejvýznamnější politik předválečné doby dr. Karel Kramář. Národní výbor vznikl již v roce 1916, a když události v Rakousku – Uhersku začaly naznačovat, že se tento systém hroutí, začali představitelé Národního výboru vše připravovat k pokojnému převzetí moci. Dne 25. října delegace Národního výboru vedena Karlem Kramářem odjela do Ženevy, kde vedla jednání s Edvardem Benešem, jako zástupcem exilové vlády, o vzniku československé vlády v Praze. Ostatní členové Národního výboru – Antonín Švehla, František Soukup, Jiří Stříbrný, Alois Rašín a Vavro Škrobár, připravovali zákon o vzniku samostatného Československa. Autorem tohoto zákona byl Alois Rašín.²³

První vláda demokratického Československa byla slavnostně a jednomyslně schválena 14. listopadu 1918. V jejím čele stál ministerský předseda Karel Kramář, mezi další významné vládní politiky patřili ministr zahraničí Edvard Beneš, ministr vojenství Milan Rastislav Štefánik, Alois Rašín jako ministr financí nebo Antonín Švehla, ministr vnitra. Předsedou Prozatímního Národního shromáždění byl František Tomášek. Tato první vláda byla nazývána vládou všenárodní koalice a na její činnosti se podílely všechny české politické síly, což vypovídá o velmi dobré politické kultuře této doby.

²² www.vlada.cz/assets/Obdobi-prvni-republiky-1918.pdf 18. 1. 2012

²³ www.vlada.cz/assets/Obdobi-prvni-republiky-1918.pdf 18. 1. 2012

Objektivně je však nutné podotknout, že tato politická kultura byla z velké části dána nadšením z nově nabyté svobody a demokracie. U politické reprezentace převládalo nadšení a chuť k budování nového státu. Osobní invektivy ustupovaly mnohem vznešenějším cílům.²⁴

Ani období tzv. „první“ republiky nebylo z hlediska politické kultury úplně bez chyby. V nově vzniklém státě bylo na počátku asi šedesát politických stran. Stejně jako dnes byl parlament podle francouzského vzoru rozdělen na dvě komory, Poslaneckou sněmovnu a Senát. Sněmovna mohla Senát přehlasovat a měla výraznější pravomoci. Senát měl pouze jedinou významnou pravomoc a to tu, že mohl na návrh sněmovny soudit prezidenta republiky pro velezradu. Být senátorem neznamenal podílet se náležitým způsobem na chodu státu. V období „první“ republiky také nezasedl žádný senátor do vlády.²⁵

Velkou roli v politické kultuře první republiky hrály také osobní invektivy. Veřejným tajemstvím bylo, že prezident Masaryk nemá rád Kramáře a ten se pro změnu příliš neshodoval s Benešem. Politickou scénou často hýbaly různé skandály a aféry. Například u národních socialistů došlo k aféře, která se odehrála mezi ministrem Jiřím Stříbrným a předsedou národních socialistů Václavem Klofáčem. Stříbrného se strana potřebovala nějakým způsobem zbavit, a tak přišel předseda Klofáč s historkou, že Stříbrný trpí syfilidou a podložil to i lékařskou zprávou. Lékař, který tuto zprávu vydal, Stříbrného nikdy neviděl. Veřejnost, stejně jako dnes, této zprávě ráda uvěřila, a i když byl Stříbrný zcela zdrav, jeho politická kariéra skončila. Další známou aférou té doby bylo ovlivňování cen lihu Družstvem národních lihovarů a ukázalo se, že i hospodaření fondu nebylo úplně standardní. V čele družstva stál Karel Prášek, což byl čelní představitel agrární strany a předseda Senátu. Byť se snažil celou aféru zlehčovat, podlehl nakonec jak mediálnímu tlaku, tak i výtkám stranického šéfa Švehly.²⁶

V roce 1939 přišlo pro Československo jedno z nejtěžších období v jeho samostatné historii. Fašistické Německo v čele s Adolfem Hitlerem obsadilo naši zemi. Vše začalo již o rok dříve, kdy bylo v Mnichově rozhodnuto, že v zájmu zajištění míru v Evropě,

²⁴ www.vlada.cz/assets/Obdobi-prvni-republiky-1918.pdf 18. 1. 2012

²⁵ Lustigová, M., Jaká byla politika první republiky

²⁶ Lustigová, M., Jaká byla politika první republiky

podstoupí Československo své příhraniční oblasti známé jako Sudety, Německu. Tato dohoda však velmi brzy vzala za své. Dne 15. 3. 1939 prezident Emil Hácha souhlasil v Berlíně s tím, že se podvolíme nacistickému diktátu. Vláda nařídila, aby nebyl kladen žádný odpor německé armádě a souhlasila s kapitulací. Tím se Československo rozpadlo na několik částí:

- německý zábor českého pohraničí
- polský zábor Těšínska
- maďarský zábor jižního Slovenska a Karpatské Ukrajiny
- vznik protektorátu
- vznik Slovenského státu²⁷

Kontroverzní postavou okupace Československa byl protektorátní prezident dr. Emil Hácha. Jeho postoj k obsazení země, spočíval hlavně ve snaze o zachování národa. Podle Edvarda Beneše byl Hácha pouze „Hitlerovým vězněm“, naopak britská i francouzská politická reprezentace Háchu dlouho uznávala jako legálního prezidenta Československa.²⁸

Kromě exilové vlády, která působila v Londýně, byla také „oficiální“ vláda protektorátu Čechy a Morava. Tou první byla vláda generála Aloise Eliáše. Její práce nebyla jednoduchá a to především proto, že to byla vláda, která se snažila v první řadě mírnit dopady okupace na obyvatelstvo státu. Dalšími ministerskými předsedy byli Jaroslav Krejčí a Richard Bienert. V obou těchto protektorátních vládách byl asi nejkontroverznější postavou ministr školství a lidové osvěty Emanuel Moravec.²⁹

V období protektorátu byla politická kultura ovlivněna takřka nulovým vlivem na chod republiky. Vše bylo řízeno buď z Berlína, nebo z úřadu zastupujícího říšského protektora. Snaha většiny domácích politiků byla především v zachování pokojného života pro občany protektorátu, a snažení se o co nejmenší ztráty na životech. Protože ze strany ať už politických elit, nebo obyčejných lidí docházelo v prvních měsících okupace k nepokojům a demonstracím, zasáhly okupační složky k tvrdým represím. Byly zavřeny vysoké školy, tisíce židů byli deportováni do koncentračních táborů, tisíce

²⁷ Frajdl, J., Protektorát Čechy a Morava 1939 – 1945, Moravská Třebová, DIATEX, 1993

²⁸ Pasák, T., Pod ochranou říše, Praha, Práh, 1998

²⁹ Čapka, F., Dějiny zemí Koruny české v datech, Praha, Libri 2010

lidí byli posláni na nucené práce do Německa. Po celé zemi začali vznikat nejrůznější odbojové organizace a skupiny, které byly podporovány i ze zahraničí. Výsledkem práce jedné takové skupiny byl i atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Tím bylo odstartováno masové zatýkání a popravy. Začalo období tzv. „heydrichiády“ a jedněmi z popravených byli například bývalý ministerský předseda Alois Eliáš a spisovatel Vladislav Vančura. V rámci tažení proti odbojářům a partyzánům byla 10. června 1942 vyhlazena a srovnána se zemí obec Lidice na Kladensku. Muži byli popraveni, ženy a děti byly poslány do koncentračních táborů. O čtrnáct dní později potkal stejný osud osadu Ležáky.³⁰

Politická kultura v období protektorátu Čechy a Morava byla v zásadě determinována osobnostními charakteristikami jednotlivých politiků. Někteří se nesmířili s okupací a veškeré své síly a politickou moc uplatňovali na vytvoření co nejlepších podmínek pro národ v rámci možností okupovaného státu. Jiní se snažili být především konformisty, aby se nevystavovali přílišnému zájmu říšských orgánů a snažili se hlavně o to, aby ve zdraví tímto nelehkým obdobím naší země propluli. Byli ovšem i takový, kteří vycítili v novém politickém uspořádání svoji šanci a zcela bez skrupulí podporovali fašistický režim. Je otázkou do jaké míry se jednalo o chladný kalkul těchto politiků, nebo o jejich osobní přesvědčení.

Po osvobození republiky v roce 1945 se společnost musela vyrovnat se svojí válečnou minulostí. Po opětovném získání pohraničí a odsunu sudetských Němců, který probíhal ve většině případů jako odvěta za válečné utrpení, následovaly i soudy s kolaboranty nacistického režimu. Prezident Beneš, který se vrátil z exilu do vlasti, vydal dekrety o zavedení národní správy na majetek Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů. Tyto dekrety (č. 5/1945) nebyly schvalovány parlamentem, ale měly platnost zákonů.³¹

V roce 1945 začal fungovat prozatímní parlament, který potvrdil ve funkci prezidenta republiky dr. Edvarda Beneše.

³⁰ Čapka, F., Dějiny zemí Koruny české v datech, Praha, Libri 2010

³¹ Čapka, F., Dějiny zemí Koruny české v datech, Praha, Libri 2010

První poválečné svobodné volby v Československu proběhly 26. května 1946. V nich zvítězila Komunistická strana Československa. Poprvé v historii se tak zástupci KSČ dostali do vlády. Program KSČ byl založen na znárodnění zemědělství a průmyslu, zároveň však sliboval zachování podpory malým podnikatelům a živnostníkům. Dále se jejich program zabýval odstraňováním válečných škod a osídlováním pohraničí. Hned úvod programu patřil větám o zachování lidového a demokratického charakteru Československa.³²

Předsedou vlády se stal po volbách v roce 1946 Klement Gottwald. Spolu s dalšími komunistickými členy vlády se postupně snažil převzít moc v zemi. Byl silně ovlivňován vedením Komunistické strany v Sovětském svazu. Často byl Gottwald z Moskvy upozorňován na to, že je ve vládě s jinými stranami. Stále častěji se ve vládě ukazovaly rozpory, které spolu měli komunističtí ministři s nekomunistickými. Jedním z ožehavých témat byla zahraniční politika, protože v ní měli komunisté nejmenší moc. Pod moskevským nátlakem Gottwald razil myšlenku, že je třeba podílet se na vytlačování USA z Evropy, zatímco Jan Masaryk, nestranický ministr, nechtěl zpřetrhat dobré diplomatické styky se západními demokraciemi.³³

O politické kultuře v první poválečné vládě svědčí také způsob, jakým komunisté postupně přebírali otěže vládnutí. V listopadu 1947 začala Komunistická strana obviňovat demokratické strany z protistátní protinárodní činnosti. Snažili se vyvolávat nejrůznější aféry, aby své politické oponenty zdiskreditovali. Tajemníka národně socialistické strany, který byl za války aktivní v domácím odboji, označili na základě zfalšované výpovědi K. H. Franka za kolaboranta s fašistickým režimem. Pokus o atentát na dva národní socialisty a Jana Masaryka zaslano výbušninou byl popsán jako „krčmánská aféra“. Nejspíše tím komunisté chtěli těmto politikům ustavit ochranku a zajistit tak s pomocí StB lepší informace ohledně těchto lidí. Nejúspěšnější akcí komunistů bylo tzv. „protistátní spiknutí na Slovensku“. V celém případě se jednalo o likvidaci Demokratické strany na Slovensku. Tak jako v mnohých případech, i zde byl použit jako argument spolčování se s fašisty za války. V poválečném Československu

³² www.totalita.cz/volby/volby_1946_05_01.php 20. 1. 2012

³³ Rataj, J., Houda, P., Československo v proměnách komunistického režimu, Praha, Oeconomica, 2010

taková obvinění působila na obyvatelstvo velmi silně a vyvolávala nenávistné reakce, což pozici KSČ ještě více upevňovalo.³⁴

V roce 1947 se už naplno začala projevovat vládní krize. Komunistická strana Československa začala prosazovat znárodnění velkoobchodu a průmyslu, a když v Národním shromáždění neprošel návrh na znárodnění soukromých pozemků, pozvali si komunističtí představitelé rolnické komise a odbory k nátlakové akci do Prahy. Vše vyvrcholilo 25. února 1948, kdy prezident Edvard Beneš přijal návrh Klementa Gottwalda a přijal demisi ministrů demokratických stran, jež byli nahrazeni ministry komunistickými. Tímto dnem skončilo na dlouhé roky fungování Československa jako demokratického státu.³⁵

Po roce 1948 začalo období násilné kolektivizace venkova. Násilně byla zakládána Jednotná zemědělská družstva. Stále více posilovala moc Státní bezpečnosti. Systematicky byla likvidována střední třída a docházelo k tvrdým perzekucím. KSČ zavedla nejrůznější prověrky a nastolila cenzuru. Veškeré demokratické principy, které byly tvrdě vydobyty po druhé světové válce, vzaly za své. Podle sovětského vzoru se i v Československu začal budovat ideologický stalinistický režim.

Jedním z nejhorších období byla padesátá léta minulého století. Komunistická vláda ve svém honu na třídního nepřítele inscenovala řadu politických procesů. Tento způsob upevňování si moci měl za cíl ukázat lidem, že za nimi stojí silná strana, která nebude trpět jakoukoliv odchylku od socialistického zřízení státu. Tisíce lidí pod vlivem komunistické propagandy podepisovaly petice pro trest smrti nad lidmi, o nichž neměly sebemenší tušení, co vůbec udělali. Na popravišti tak skončilo od října 1948 do ledna 1953 178 lidí. Cílem komunistického teroru se stali také církevní činitelé, ať už faráři, či řádové sestry a bratři. Řádové sestry, které do té doby působily jako nemocniční sestry, byly z nemocnic vyhnány a byly nahrazeny narychlo vyškolenými zdravotními sestrami civilními. Nezaměřili se však jen na římsko-katolickou církev, ale

³⁴ Rataj, J., Houda, P., Československo v proměnách komunistického režimu, Praha, Oeconomica, 2010

³⁵ Rataj, J., Houda, P., Československo v proměnách komunistického režimu, Praha, Oeconomica, 2010

systematicky zlikvidovali i řeckokatolickou církev tím, že ji násilně připojili k církvi pravoslavné. Svědci Jehovovi a Adventisté byli zakázáni úplně a tvrdě pronásledováni.³⁶

Určité zmírnění politických procesů z tvrdé ruky vlády Komunistické strany přinesla smrt Klementa Gottwalda. Ubylo vykonstruovaných politických procesů a s nimi spojených trestů smrti, ale stíhání a tvrdé represe proti všem odpůrcům režimu stále pokračovaly. Klementa Gottwalda vystřídal Antonín Zápotocký, který stejně jako jeho nástupce Antonín Novotný pokračoval v politice, která byla diktována z Moskvy.

Naději pro český národ se stal rok 1968. V Komunistické straně Československa se vytvořilo politické křídlo, které chtělo komunistickou stranu reformovat. Začalo se hovořit o „socialismu s lidskou tváří“. Pomalým procesem se podařilo alespoň trochu potlačit cenzuru a uvolnit svobodu slova. Zlepšení politické kultury v zemi se přeneslo i na kulturu všeobecnou. V oblasti filmu vznikala díla, která se nebála pohlížet kriticky na dobu padesátých let a politické procesy. Svobodněji se mohli projevovat i spisovatelé či hudebníci. Byly otevřeny hranice a lidé žijící několik let v emigraci mohli opět po letech vidět své příbuzné a známé. Byly prováděny také rehabilitace politických vězňů. Bylo to období, které vstoupilo do historie jako tzv. „uvolnění“.

Události roku 1968 bývají také označovány jako „pražské jaro“. Nejvýznamnější reformátorem KSČ byl Alexander Dubček. K tomuto muži upíralo mnoho lidí své naděje v lepší život v Československu. Když už se vše zdálo být na dobré cestě, přišla noc z 20. na 21. srpna 1968. Předsednictvo strany v tuto osudovou noc jednalo a to, co probíhalo na hranicích našeho státu, je zcela ohromilo. Paradoxem bylo, že jedni byli ohromeni z toho, co se stalo, a druzí byli nervózní z toho, aby nebylo poznat, že nejsou vůbec zaskočení, neboť na vstupu cizích vojsk na naše území mají svůj velký podíl.³⁷

Po té, co byla obsazena budova ústředního výboru KSČ, byli uneseni do Moskvy představitelé vlády Dubček, Smrkovský, Šimon, Špaček, Černík a na sovětském velvyslanectví začali o osudu země jednat Indra, Bil'ak, Švestka, Jakeš, Lenárt a Mlynář. Tito politikové se jmenovali čelními představiteli nové dělnicko – rolnické vlády a schválil vojenskou intervenci a pomohli okupačním armádám k ovládnutí

³⁶ Kaplan, K., Paleček, P., Komunistický režim a politické procesy v Československu, Brno, Barrister&Principal, 2008

³⁷ Pithart, P., Dějiny a politika, Praha, Prostor, 1990

Československa. Ludvík Svoboda, který byl v této době prezidentem, odletěl s delegací do Moskvy, aby s nejvyššími představiteli Komunistické strany Sovětského svazu (KSSS) jednal o důvodu vstupu vojsk Varšavské smlouvy na území republiky. Generální tajemník KSSS Leonid Brežněv byl však rozhodnut vytvořit nátlak na československou delegaci a donutit ji podepsat předem připravený protokol, kterým měly být dosaženy změny v Československu. Mimo jiné, zde byla upravena i doba, po kterou budou na našem území vojska umístěna. Byť se v tomto dokumentu psalo, že vojska opustí území našeho státu, až nebude socialismus v Československu ohrožen, skutečnost byla taková, že sovětská strana počítala s trvalým pobytem svých vojsk. Sověti se již dlouho před invazí snažili o umístění svých vojsk na území našeho státu, a to především ze strategicko – politických důvodů. Českoslovenští představitelé připravený dokument po třídním nátlaku podepsali. Jediným, kdo nepodepsal, byl předseda Národní fronty František Kriegel.³⁸

O politické kultuře v zemi svědčil i fakt, že tato delegace nezastupovala vládu a neměla tedy žádné právo, cokoli podepsovat a o čemkoliv rozhodovat. Pokus o reformu v Československu byl vojenskou agresí tvrdě zastaven. Započalo tak období tzv. „normalizace“, které uvrhlo zemi do hlubokého politického, hospodářského, kulturního i mravního marasmu.³⁹

Normalizace se v Československu rozeběhla za vlády prezidenta Gustáva Husáka. Tento politik, který byl oddaný sovětskému diktátu, se spolupodílel s ostatními čelními představiteli KSČ na navracení země k socialismu před rokem 1968. Státní bezpečnost opět začala velmi tvrdě stíhat a pronásledovat odpůrce komunistického režimu. V rámci akce „Asanace“ bylo nátlakem a šikanováním donuceno několik desítek lidí opustit republiku. Život obyčejných lidí držela strana pevně ve svých rukou. Byla vytvořena umělá zaměstnanost, vznikali prodejny exportního zboží známé pod názvem TUZEX. Zde si mohli občané za vnitrostátní valuty, tzv. „bony,“ zakoupit zboží, které bylo naprostou samozřejmostí v ostatních zemích, kde fungovalo tržní hospodářství. Bony mohl člověk směnit legálně v bance za valuty, nebo nelegálně od pouličních překupníků za koruny. Stát trpěl chronickým nedostatkem valut a tímto způsobem se

³⁸ Procházka, S., Novotník, J., Vzpomínka po 40 letech, Brno, Tribun EU, 2009

³⁹ Procházka, S., Novotník, J., Vzpomínka po 40 letech, Brno, Tribun EU, 2009

je snažil dostat od obyvatelstva.⁴⁰ Běžně dostupné zboží zpravidla také nebylo k dostání a tak po celé zemi vznikal podpultový prodej, množili se překupníci s bony a ostatními valutami. Režim dovoloval žít konformním způsobem života. Základem bylo nevyčnívat a neangažovat se v protivládní politice nebo se k ní jakkoli vyjadřovat. Přesto v roce 1977 vznikla tzv. „Charta 77“, kde se představitelé československého disentu v čele s Václavem Havlem snažili apelovat na komunistickou vládu, aby v zemi byla dodržována lidská práva. Výsledkem bylo stíhání a pronásledování těch, co Chartu 77 podepsali. Komunistický režim zareagoval tzv. „antichartou“, prohlášením umělců – především herců a zpěváků – o správném směřování státu k socialismu a o neoddiskutovatelné vedoucí úloze strany.

Politická kultura v Československu po roce 1948 nebyla na valné úrovni. Vzhledem k objektivním důvodům se tomu nelze příliš divit. Komunistický režim doslova likvidoval politické i kulturní elity státu. Na místa vysokoškolsky vzdělaných lidí, kteří měli odborné znalosti, dokázali se pohybovat v diplomacii a měli vysoký morální kredit, byli dosaženi lidé z dělnické třídy. Lidé, kteří jen díky stranické knížce získali posty, na které neměli sebemenší erudici. Tito pak řídili hospodářství státu, kulturní a duchovní život, domácí i zahraniční politiku. Památná je manželka Klementa Gottwalda, která svým chováním v roli první dámy působila spíše trapně, než reprezentativně. Stejně tak nelze opomenout nesmyslné projevy generálního tajemníka KSČ Miloše Jakeše, plné prázdných frází, nelogických obrátů a záměnami významu slov. Navazování přátelství se zeměmi podporujícími terorismus a velkolepé, okázalé oslavy prvního máje, Velké říjnové socialistické revoluce či komunistického puče v roce 1948, politické kultuře v Československu také neprospěly. Nelze se tedy divit, že KSČ postupně ztrácela svůj vliv, stejně jako ostatní totalitní režimy po celé Evropě. V roce 1989 se z původně pokojné studentské demonstrace na připomenutí památky 17. listopadu, stal zásahem ozbrojených složek ministerstva vnitra začátek konce totalitní vlády jedné strany. V následujících dnech se ke studentům, kteří byli brutálně zbiti na Národní třídě v Praze, přidala také kulturní veřejnost. Tzv. „sametová revoluce“ se velmi rychle šířila do dalších měst a vesnic. Už v prosinci roku 1989 byl prezidentem republiky zvolen

⁴⁰ Rataj, J., Houda, P., Československo v proměnách komunistického režimu, Praha, Oeconomica, 2010

někdejší disident Václav Havel a bylo jasné, že po více než čtyřiceti letech může Československo přejít opět k demokracii.

2.3 Politická kultura po roce 1990

První roky po pádu komunismu v Československu byly obtížné. Studenti, kteří měli největší podíl na pádu režimu, se dožadovali potrestání viníků. Nově vzniklá politická reprezentace však tolik odhodlání k vyrovnání se s komunismem nesdílela. Zjevně to bylo proto, že mnoho nových tváří v politice bylo komunistickou minulostí zatíženo a nikdo neměl chuť ohlížet se zpátky do minulosti. A nebyl to ani prezident Václav Havel, který měl především důvod odplaty, který by chtěl výrazněji trestat komunistické činitele. Za brutální zásah proti pokojné studentské demonstraci v rámci tzv. „Palachova“ týdne byl odsouzen pouze člen ÚV KSČ Miroslav Štěpán na čtyři roky k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Trest mu byl později zkrácen na dva a půl roku. Tento velkorysý akt, směrem k padlému režimu měl za následek, že bylo velmi rychle zničeno mnoho archivních dokumentů, které dokazovaly činnost StB. Velké množství lidí vycítilo šanci a obratně se infiltrovali do nově vznikajících státních úřadů a institucí.

Hýbatelem politického dění v prvních měsících po svržení komunistického režimu bylo Občanské fórum (OF). Vzniklo 19. 11. 1989 a dalo si za cíl obnovu politického pluralismu, demokracie a právního státu. Jeho vůdčí osobností byl zpočátku Václav Havel. Když se na podzim v rámci OF vyhranilo pravicové křídlo pozdější Občanské demokratické strany, byl do čela OF zvolen Václav Klaus. V roce 1991 se OF rozdělilo na samostatné politické strany Občanskou demokratickou stranu, Občanské hnutí a Občanskou demokratickou alianci.⁴¹

V roce 1990 se konaly první svobodné volby po čtyřiceti letech. Jasným vítězem se stalo podle očekávání Občanské fórum. V roce 1992 se konaly druhé volby do

⁴¹ <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/of.php> 21. 1. 2012

Federálního shromáždění a zde již dominovala ODS, která převzala roli OF. ODS prosazovala hospodářskou transformaci a zastávala jasné profederální stanovisko, ke kterému se připojovaly i ostatní subjekty české pravicové scény. Už v této době bylo zřejmé, že existují rozpory mezi českými a slovenskými politiky ohledně dalšího fungování společného státu Čechů a Slováků. Nejvýraznějším odpůrcem federace byla slovenská strana Hnutí za demokratické Slovensko (HZDS) v čele neslovenským premiérem Vladimírem Mečiarom.⁴²

Přechod k rozdělení státu vznikl v podstatě prvním projevem nově zvoleného prezidenta Václava Havla, který na půdě Federálního shromáždění 23. ledna 1990 navrhl, aby se z názvu Československá socialistická republika vypustilo slovo socialistická. Poslanci však na toto nebyli zjevně připraveni a navrhli, že nejprve je třeba ustanovit nové státní znaky obou republik. Tímto byla odstartována nečekaná diskuse o názvu státu. Václav Havel tedy přišel s návrhem, že nový název by mohl znít Česko - Slovenská republika. Prezident též souhlasil s návrhem několika českých a slovenských poslanců na změnu názvu Československá federativní republika.⁴³

Návrh Václava Havla s pomlčkou vyvolal vlnu nevole na straně českých poslanců. Slovenská strana byla naopak potěšena. Následovalo mnoho ostrých diskuzí na téma nového názvu státu. O politické kultuře té doby hovoří absurdní situace, kdy se z pomlčky v názvu státu stal téměř neřešitelný problém. Ukázalo se, že pomlčka má jiný význam v českém jazyce a jiný význam ve slovenském jazyce. Zatímco v češtině plní funkci rozdělovací, ve slovenštině má funkci spojovací. Protože ani jedna strana nebyla ochotna ustoupit ze svých pozic, vznik v dubnu 1990 kompromisní název Česká a Slovenská federativní republika. Tímto dohadováním však byl položen základ rozdělení státu. Na Slovensku sílil nacionalismus a podle průzkum veřejného mínění z června 1990 ukázal, že jen 39% lidí považuje vztahy mezi Čechy a Slováky za přátelské, podle 41% byly vztahy nepřátelské a 20% je považovalo za normální.⁴⁴

⁴² Pšeja, P., Stranický systém České republiky, Brno, CDK 2005

⁴³ Stein, E., Česko-Slovensko, konflikt, roztržka, rozpad, Praha, Academia 2000

⁴⁴ Stein, E., Česko-Slovensko, konflikt, roztržka, rozpad, Praha, Academia 2000

Vše nakonec vyvrcholilo dohodou mezi premiéry České republiky Václavem Klausem a Slovenské republiky Vladimírem Mečiarom, o rozdělení federálního státu na dva samostatné k 1. 1. 1993. Tímto datem se Československo stalo minulostí.

Dalším krokem už samostatné České republiky byl vstup do Severoatlantické aliance (NATO). Důvodem vstupu do NATO byla jistá obava z Ruska, se kterým měla Česká republika i ostatní postkomunistické státy neblahé zkušenosti z minulých let. Dalším argumentem pro vstup bylo určité spojení se s vyspělými státy a spolupodílení se na boji proti terorismu a mezinárodnímu organizovanému zločinu. Hlavním nositeli myšlenky pro vstup do NATO byl tehdejší prezident Václav Havel a politické strany ODS a ODA.⁴⁵

Po přijetí ČR do NATO 12. 3. 1999 se začali čeští vojáci podílet na zahraničních misích. Zpočátku působil v rámci misí IFOR, KFOR a SFOR na území Bosny a Hercegoviny v bývalé Jugoslávii, poté v Afghánistánu nebo Iráku.

V rámci neustálých parlamentních diskusí probíhá rozpor, zda posílat české vojáky na zahraniční mise či nikoliv. Odpůrci zmiňují zpravidla množství peněz a zdravotní rizika, které takovéto mise představují, zastánci pak apelují na čestnou povinnost vypomáhat spojencům ve válečných oblastech. Často se v těchto diskusích projevuje určitá rozpolcenost, pro českou politiku tak příznačná. Chceme být součástí NATO, ale nebudeme se účastnit misí. Stejný vztah se objevuje k Evropské unii. Chceme být součástí EU, ale jen v těch oblastech, které se nám zdají být výhodné.

Logickým krokem, který přišel 1. 5. 2004, byl vstup České republiky do Evropské unie, neboť většina českých politiků viděla ve vstupu do EU přirozený vývoj ČR. Tomuto aktu však předcházelo referendum, kde se občané vyslovili pro začlenění našeho státu do EU. Na politické scéně však panovala značná nejednotnost v otázkách vstupu. Nejhlasitějším a nejostřejším kritikem vstupu se stal prezident Václav Klaus.

Podle prezidenta Klause ohrozil vstup do EU národní suverenitu ČR. K jeho dalším argumentům patřilo, že o národních záležitostech už se nebude rozhodovat v Praze, ale ve „federální vládě“ v Bruselu. Upozorňoval také na to, že nejde o nevyhnutelný krok,

⁴⁵ Kříž, Z., Pavka, M., Polsko a Česká republika – dva noví členové NATO, Brno, VA Brno 2000

jak se snažili tvrdit přívrženci vstupu do EU, ale že jde o svobodné rozhodnutí občanů. Poukazoval také na fakt, že evropské státy nejsou na stejné hospodářské, kulturní ani politické úrovni, což může být v budoucnu velký problém.⁴⁶

Politická kultura se po roce 1990 stala součástí každodenního života občanů České republiky. Velkou měrou se o to zasloužila i média. Počátkem devadesátých let minulého století obnovily svou činnost dříve zakázané tiskoviny, ke kterým se přidalo i několik nových, především bulvárních plátků. Konkurenční prostředí se projevilo i na televizním trhu, jelikož vznikly první komerční televizní stanice na našem území. A protože i média pochopila princip tržního hospodářství, začala se v rámci konkurenčního boje předhánět v odvysílání skandálních a šokujících kauz. Po dlouhé době se tedy v médiích objevovali politici v nejrůznějších choulostivých situacích, byli veřejně kritizováni za svoje vystupování ať už v rámci své profese, nebo v soukromém životě.

Byli to však i politici, kteří pochopili sílu médií a začali jí hojně využívat. Z proslovů na půdě parlamentu se stala leckdy exhibiční vystoupení některých jedinců za účelem vlastního zviditelnění.

Po roce 1989 se tak poprvé v plné síle a pod přímým pohledem občanů odhalil pojem politická kultura.

⁴⁶ Kučerová, S. a kol., Česká a Slovenská otázka v Evropské unii, Brno, KONVOJ, spol. s r.o. 2004

3. Politické strany a hnutí ovlivňující dlouhodobě politickou kulturu v ČR

Po sametové revoluci v roce 1989 se na české politické scéně objevilo velké množství politických stran a hnutí. Došlo k rozštěpení Občanského fóra, které bylo hlavní politickou silou při přechodu na demokratický systém. V porevolučních létech mělo spoustu lidí velké odhodlání a chuť tvořit nové dějiny státu. Byl to důsledek antiopoziční politiky, kterou v zemi prakticovala komunistická strana. Po čtyřiceti letech tu byl prostor, ve kterém každý občan mohl aktivně zasahovat do politického dění ať už tím, že mohl svobodně volit, nebo tím, že se mohl aktivně politicky angažovat v rámci některé politické strany nebo hnutí. Nelze zastírat, že pro mnohé byla politická angažovanost také kalkulem, jak se společensky posunout na místa, z nichž se dalo pro sebe velmi dobře ekonomicky profitovat. Taková politická angažovanost byla leckdy na hraně zákona, ovšem z pozice moci se dal obejít i zákon. S politickými stranami a možnostmi aktivně se zapojit do politické situace v zemi se objevil také fenomén klientelismu, doba nesplacených milionových půjček, mafiánských praktik a to vše s tichou podporou lidí, kteří se stali novou politickou reprezentací demokratického Československa. Na straně druhé tu vznikla možnost ovlivňovat politiku demokratickými mechanismy, z nichž nejzákladnější byly svobodné volby. Po dlouhých letech to byl konečně občan, který mohl rozhodovat o rozložení sil v Poslanecké sněmovně. Změnu logicky doznala i situace na komunální úrovni, jelikož lidé mohli volit do místních zastupitelstev strany, hnutí nebo jednotlivce mimo jiné i podle osobních zkušeností. Komunální politika tak měla možnost stát se nejtransparentnější, protože tu byla možnost volit své zástupce podle jejich schopností a ne podle stranické příslušnosti. Díky této možnosti vznikala až ostře kontrastující politická uskupení, ve kterých pravicový starostové s přehledem a úspěchem spolupracovali s levicovými místostarosty a naopak. V politice na komunální úrovni se také zdála být větší míra kontroly nad prací místních politiků, na kterou bylo vidět více než na politické elity na celostátní úrovni.

3.1 Pravicové strany v české politice

Pravicové strany se vyznačují tím, že jsou konzervativní. Název pravice vznikl v době Velké francouzské revoluce v 18. století podle zasedacího pořádku ve francouzském parlamentu. Za pravicové lze považovat strany konzervativní, křesťansko – demokratické a liberální. Existují i strany, které jsou krajně pravicové, což jsou nejčastěji strany fašistické.⁴⁷

Pravicovou stranu lze často také hodnotit vzhledem k jejímu postoji ke stranám levicovým. Pro pravicové strany jsou základní hodnoty v základních právech a svobodách jednotlivce, klade důraz na individualismus a tradiční občanskou společnost, zdůrazňuje svobodu podnikání a soukromého vlastnictví.⁴⁸

Za největší pravicovou stranu v České republice lze jistě považovat Občanskou demokratickou stranu (ODS). Tato strana vznikla 26. 2. 1991 na mimořádném sněmu Občanského fóra, na kterém se od něj odloučila. Ustavující kongres Občanské demokratické strany se konal 20. – 21. dubna 1991 v Olomouci. ODS je strana, která hlásá realismus a pragmatismus.⁴⁹

Program ODS byl postaven na co nejrychlejším přechodu na tržní hospodářství s cílem dosáhnout v co největší míře soukromého vlastnictví. Tato strana se také prezentovala jako jediný garant realizace radikální ekonomické reformy po roce 1989.⁵⁰

Dnes se ODS prezentuje stále jako strana, která si dává za úkol provádět reformní politiku v oblasti zdravotnictví, sociální sféře, armádě apod. Velkou část těchto reformních kroků obhajuje situací v Evropské unii, která se nachází v dlouhodobé ekonomické recesi. Společně s vládní koalicí tvořenou stranami TOP 09 a Věcmi veřejnými, se kterými mají většinu v poslanecké sněmovně, se daří ODS reformní kroky

⁴⁷ Žaloudek, K., Encyklopedie politiky, Praha, Libri 1996

⁴⁸ Žaloudek, K., Encyklopedie politiky, Praha, Libri 1996

⁴⁹ Politické strany a hnutí v ČSFR 1992, Praha, Pressfoto 1992

⁵⁰ Herbář politických stran a hnutí, Praha, Futura a.s. 1992

realizovat podle platné koaliční smlouvy. Tím se daří držet Českou republiku mezi zeměmi s jedním z nejlepších ratingů v Evropské unii.⁵¹

Způsob, jakým ODS prosazuje reformní zákony, se však silně nelíbí největší opoziční České straně sociálně demokratické (ČSSD) a odborovým organizacím v zemi. Vzhledem k pohodlné většině 114 koaličních poslanců je ODS schopna prosadit jakýkoliv zákon bez ohledu na opozici. Často tak vzniká dojem, že vládní koalice v čele s ODS vytváří arogantní politiku vůči svým politickým oponentům. Na straně druhé, opozice pro blokování prosazování jí nepohodlných zákonů používá nejrůznějších forem obstrukcí ve sněmovně. Následně dochází mezi těmito stranami k vzájemnému osočování, kdo může za špatnou politickou kulturu v poslanecké sněmovně.

ODS čelila také několika aférám, které se promítly do české politické kultury. V roce 1997 nebyla strana schopna řádně objasnit své tajemné sponzory a tehdejší koaliční partneři ve spolupráci s odštěpeným jádrem strany na tuto skutečnost zareagovali tím, že vystoupili z koalice a tím vládu položili. Způsob jakým se však koaliční a někteří straničtí kolegové zachovali, nebyl také ukázkovým vzorem dobře fungující politické kultury. Tento ne příliš důstojný akt se zapsal do historie jako tzv. „sarajevský atentát“, neboť tehdejší premiér Václav Klaus se o demisi členů vlády a výzvě několika svých spolustraníků dozvěděl v době své návštěvy Sarajeva.⁵²

V roce 2011 straně neprospěl svým chováním ani ministr průmyslu a obchodu Martin Kocourek. Nedokázal zcela jasně objasnit své finanční transakce na osobních účtech a na svoji funkci rezignoval.⁵³

Mezi nejvýznamnější představitele ODS patří Václav Klaus, Josef Zelenec, Petr Čermák, Mirek Topolánek, Petr Nečas, Miroslava Němcová, Přemysl Sobotka, Bohuslav Svoboda a další.⁵⁴

V současné době druhou největší pravicovou stranou je strana TOP 09. Tato strana se považuje za stranu, která vychází z křesťansko – židovské evropské kultury. Jedná se o stranu konzervativní.⁵⁵

⁵¹ www.ods.cz 18. 1. 2012

⁵² www.radio.cz/cz/rubrika/ocem/sarajevsky-atentat-mytus-nebo-prelomovy-okamzik 18. 1. 2012

⁵³ www.nasipolitici.cz/cs/politik/1466-martin-kocourek 18. 1. 2012

⁵⁴ www.ods.cz, 19. 1. 2012

TOP 09 vznikla v roce 2009, ve kterém se především Miroslav Kalousek názorově rozešel se svojí do té doby mateřskou stranou KDU – ČSL. Ke spolupráci se stranou se přidal i Karel Schwanzenberg, který byl v minulosti spojován se Stranou zelených. Karel Schwanzenberg se stal také prvním předsedou strany.

V současnosti se TOP 09 podílí na koaliční vládě s ODS a Věcmi veřejnými. Stejně jako ODS i TOP 09 prosazuje mnoho reforem v sociální oblasti. Opozicí je často považována za tvrdší stranu než ODS. Ministr financí Miroslav Kalousek je často kritizován i odborovými organizacemi především za to, že jím navrhované reformy jsou sociálně neúnosné a mají zásadní dopad na nejchudší vrstvy obyvatelstva.

Miroslav Kalousek do české politické kultury zasahuje pravidelnými rozmíškami na půdě parlamentu a to především s opozičním poslancem za ČSSD Davidem Rathem. Jejich osobní invektivy často řeší sněmovní výbory. Miroslav Kalousek je známý také tím, že několika fackami usměrnil mladíka, který ho počastoval několika vulgárními výrazy. Česká veřejnost je ve vnímání chování tohoto vrcholného politika nejednotná. Část populace toto chování schvaluje, část populace ho odmítá.

Protože TOP 09 aktivně vstoupila na českou politickou scénu až v roce 2009, není zatím zatížena politickými aférami tak, jako strany, které fungují již od počátku devadesátých let minulého století. Přesto se i o této straně dá tvrdit, že hýbe s politickou kulturou v České republice.

Stranou, kterou lze považovat za pravicovou je i Křesťansko demokratická strana – Československá strana lidová (KDU – ČSL). Svým liberálním založením a kladením důrazu na sociální politiku se pasuje spíše na stranu pravo - středovou nebo dokonce středovou.

Historie KDU – ČSL sahá poměrně do hluboké historie. První křesťansko – demokratický sjezd se konal již v roce 1894 v Litomyšli. Delegáti sjezdu byli především z řad dělníků a duchovních. Dne 26. ledna 1919 zemský sněm v Brně dal vzniknout Křesťansko demokratické straně v takové podobě, v jaké ji známe dodnes.⁵⁶

⁵⁵ www.top09.cz 19. 1. 2012

⁵⁶ www.kdu.cz/Dokumenty/Historie/2--VZNIK-CSL 19. 1. 2012

Za vlády komunistické diktatury byla KDU – ČSL povolena, byť byla svým založením naprosto odlišná od idejí a politického smýšlení Komunistické strany Československa (KSČ). Nejspíše to bylo proto, aby KSČ především před západními státy demonstrovala, že i v Československu je brán ohled na základní lidská práva. Vztah KSČ vůči lidovcům však nikdy nebyl založen na důvěře. V padesátých letech minulého století byli členové KDU – ČSL tvrdě perzekuováni a někteří i popraveni či ubiti v komunistických věznicích, případně byli odsuzováni k mnohaletým trestům odnětí svobody.⁵⁷

Po roce 1989 se KDU – ČSL stala opět na dlouhou dobu parlamentní stranou, která sice nezískávala ve volbách výrazné množství hlasů, ale vždy se dokázala dostat přes potřebnou hranici pěti procent a obsadit několik míst ve Sněmově. Protože se tato strana vždy prezentovala jako spíše středová, získala si velký koaliční potenciál. I přes minimální zastoupení ve sněmově se KDU – ČSL podílela kontinuálně na vládě v zemi, ať již byla hlavní řídicí stranou pravicová ODS, či levicová ČSSD. Z hlediska politické kultury v České republice se ovšem tato strana stávala u voličů stále méně populární, neboť si vysloužila pověst strany, která jde pouze po moci a řídí se heslem: „Kam vítr, tam plášt“. Vzhledem k určité opatrné politice, kterou se KDU – ČSL prezentovala, se stala pro voliče stranou nečitelnou bez jasného směřování. I to byl nejspíš jeden z důvodů, proč se KDU – ČSL ve sněmovních volbách v roce 2010 poprvé po roce 1989 nepřekročila pětiprocentní hranici a nedostala se do Sněmovny.

V parlamentních volbách v roce 2010 zažila svůj velký úspěch strana Věci veřejné. Toto politické uskupení, které mělo dva hlavní lídry, a to podnikatele a majitele bezpečnostní agentury ABL Víta Bárty, a do nedávna především investigativního novináře Radka Johna, vzniklo v roce 2001. Věci veřejné svou předvolební kampaň a založily na „vytlačení dinosaurů“ z české politiky. Apelovaly tak na veřejnost, že je třeba obměnit politické elity, ať už z pravého či levého politického spektra. Program založily na tom, že to budou právě ony, kdo ožíví politiku a maximálně zlepší politickou kulturu v zemi. V parlamentních volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2010 získaly Věci veřejné 10,88% hlasů, což znamenalo 24 mandátů. Protože vítěz voleb ČSSD

⁵⁷ www.kdu.cz/Dokumenty/Historie/5--ZA-KOMUNISTICKE-NADVLADY 19. 1. 2012

nedosáhla potřebného koaličního potenciálu, stalo se, že Věci veřejné a spolu s ODS a TOP 09 uzavřely koaliční smlouvu a vstoupily do vlády.⁵⁸

Strana, která vystupovala ostře proti korupci a bojovala za zlepšení politické kultury v České republice, se v současnosti pohybuje ve volebních preferencích kolem 4%, což na vstup do Parlamentu nestačí.⁵⁹

Svou roli na politické mapě ČR sehrávají také krajní pravicové strany. Ty těží především z celospolečenského napětí ve společnosti. Převážná část populace je přesvědčena, že na sociálních dávkách jsou vypláceny milióny korun nepřizpůsobivým občanům. Vše je navíc podporováno současnou ekonomickou krizí. Nenávistná politika těchto stran se obrací nejvíc k romskému etniku.

Nejznámější krajně pravicovou stranou u nás je Dělnická strana sociální spravedlnosti (DSSS). Dříve působila pod názvem Dělnická strana, ale v roce 2010 byla zakázána. DSSS nikdy nezískala takové množství hlasů, aby dosáhla na účast ve Sněmovně, ale díky své činnosti ovlivňuje politické dění v ČR.⁶⁰

Dělnickou stranu založili bývalí členové krajně pravicového Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa (SPR-RSČ). Předseda Dělnické strany Tomáš Vandas dříve vykonával funkci tajemníka u Republikánů Miroslava Sládka. Se svými spolupracovníky vybudoval stranu, která se prezentuje jako zastávce pracujících v celé zemi. Dále se zaměřuje na etnické otázky, přistěhovalectví a kriminalitu. Klade důraz na zaměstnaneckou politiku a sociální témata. Jedná se o stranu, která je otevřena neonacistickým hnutím, jako jsou Autonomní nacionalisté nebo Národní odpor a úzce s nimi spolupracuje.⁶¹

Pro ostatní pravicové demokratické strany je DSSS nepřijatelná jako koaliční partner a její možnost aplikovat svůj program a podílet se na řízení státu je tedy minimální.

⁵⁸ www.veciverejne.cz/o-nas.html 19. 1. 2012

⁵⁹ www.volebni-preference.cz 19. 1. 2012

⁶⁰ Bastl, M., Mareš, M., Smolík, J., Vejvodová P., Krajní pravice a krajní levice v ČR, Praha, Grada 2011

⁶¹ Bastl, M., Mareš, M., Smolík, J., Vejvodová P., Krajní pravice a krajní levice v ČR, Praha, Grada 2011

3.2 Levicové strany v české politice

Stejně jako pravice, tak i levice je označení, které vzniklo podle zasedacího pořádku ve francouzském Konventu za Velké francouzské revoluce. Levice se staví spíše za nižší vrstvy obyvatelstva. Klade důraz na sociální, politickou a náboženskou rovnost. Staví se spíše za kolektivizaci než za individualismus. Už ve svých postulátech se levicové strany dostávají do rozporu. Jde především o přirozená práva proti státní kontrole.⁶²

Nejsilnější levicovou stranou se po roce 1989 stala Česká strana sociálně demokratická. Strana vznikla v roce 1878 jako součást rakouské sociálně demokratické strany. V roce 1938 byla rozpuštěna a poté co byla v roce 1945 opět už jako Československá sociální demokracie znovu obnovena, byla v roce 1948 sloučena s Komunistickou stranou Československa. V roce 1989 se od KSČ odtrhla. Tato strana se prezentuje jako strana levého středu se silným zájmem o sociální politiku a sociální spravedlnost. Velkou pozornost věnuje také zájmům a ochraně pracujících.⁶³

Po roce 1989 byl prvním předsedou strany zvolen politolog a profesor Manhattan College v New Yorku Jiří Horák. Předsedal straně v letech 1990 – 1993 a významně se podílel na její obnově. Když v únoru 1993 opustil funkci předsedy strany, a stal se čestným předsedou.⁶⁴

Předsednictví Jiřího Horáka však straně nepřineslo žádné významné úspěchy. V čele ČSSD stanul Miloš Zeman. Stranu převzal v roce 1993 a jako předseda působil do roku 2002. V roce 1998 se stal předsedou vlády České republiky a zůstal v ní po celé čtyřleté funkční období do roku 2002. V následujícím roce neuspěl v prezidentské volbě proti Václavu Klausovi.⁶⁵

Nechvalně známou se za vlády ČSSD a premiérského úřadování Miloše Zemana stala tzv. „opoziční smlouva“, která byla dohodou mezi ČSSD a ODS o tom, že ODS nechá Zemanovu vládu v klidu pracovat a bude ji za určitých okolností tolerovat. Tato

⁶² Žaloudek, K., Encyklopedie politiky, Praha, Libri 1996

⁶³ Politické strany a hnutí v ČSFR 1992, Praha, Pressfoto 1992

⁶⁴ www.csd.cz/cs/g6/472-DS.html 19. 1. 2012

⁶⁵ www.nasipolitici.cz/cs/politik/1112-milos-zeman 19. 1. 2012

skutečnost vyvolala řadu negativních reakcí u obyvatel České republiky. Pro občany to byl klasický signál toho, jak se o dvě naprosto názorově odlišné strany dokážou dohodnout, pokud jde o moc a o udržení výhodných postů ve vládě a Poslanecké sněmovně. Tento krok byl širokou veřejností vnímán jako zlegalizovaná politická korupce.

Sociální demokracie se u vlády držela až do roku 2006. Po celou dobu svého působení se prezentovala programem zaměřeným převážně na sociální oblast. V rámci české politické kultury je nechvalně známá aféra někdejšího sociálně demokratického předsedy vlády Stanislava Grosse, který nedokázal věrohodně vysvětlit původ podivně nabytých peněz. Několik let poté se tento politik za zvláštních okolností zbohatl na prodeji výhodně koupených akcií. Stín podezření, že se jako předseda vlády dostal k důvěrným informacím, které následně zneužil k nákupu, trvá dodnes.

Jiří Paroubek, který byl doposud posledním předsedou vlády za ČSSD, dal sice straně vnitřní jednotu a nastavil jasný směr, ale jeho způsob vedení strany leckdy připomínal diktaturu. Jeho nejkontroverznější krok byl příkaz k násilnému rozeznání nelegálně konané taneční akce. Příznivci Jiřího Paroubka zákrok hájí tím, že se postavil za ochranu soukromého majetku, odpůrci mu vyčítají, že zákrok byl vzhledem k situaci neadekvátní a brutální.

V parlamentních volbách v roce 2010 byla ČSSD stranou vítěznou. Nezískal však takové množství hlasů, jak se očekávalo. Strana, která se před volbami ostře vyhranila proti pravici, nezískala potřebný koaliční potenciál, a i přes volební vítězství skončila v opozici.

Druhou a v podstatě i poslední významnou levicovou stranou v České republice je Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM). Tato strana navázala na Komunistickou stranu Československa. V současné době se KSČM snaží působit jako strana, která apeluje na demokratický a humanistický socialismus. Klade důraz na sociálně ohleduplnou tržní ekonomiku a podporuje vytváření občanské společnosti a právního státu.⁶⁶

⁶⁶ Herbář politických stran a hnutí, Praha, Futura a.s. 1992

KSČM se pravidelně i po roce 1989 prosazuje ve volbách. I když se zdálo, že její elektorát bude postupně slábnout, protože se očekávalo, že její stoupenci jsou zejména starší lidé, vypadá to, že tomu tak není. Strana dokáže působit na voliče skrze sociální jistoty a v době ekonomické recese a radikálních propouštění, paradoxně apeluje na dobu před rokem 1989, kdy, jak tvrdí KSČ, měli všichni lidé práci.

Odpůrci KSČM straně vytýkají, že se nikdy dostatečně nedistancovala od zločinů KSČ a již několikrát se pokusili prosadit její zrušení. Tento krok zatím nenašel potřebnou podporu, neboť mnozí politici mají za to, že pokud nebyla KSČM zakázána ihned po roce 1989, tak dnes už by to vyznělo jako prázdňé gesto.

Díky své minulosti je na české politické scéně a v rámci politické kultury KSČM pro všechny současné parlamentní strany nepřijatelným koaličním partnerem. Dokonce i levicová ČSSD si na svém sjezdu v Bohumíně zakázala spolupráci s touto stranou. V rámci svých levicových programů tyto dvě strany alespoň prosazují podobné zákony, nebo blokují ty, které jsou pravicovou částí Sněmovny navrhovány.

V současné době je KSČM zastoupena ve sněmovně některými členy, kteří veřejně obhajují bývalý totalitní režim. Mezi největší příznivce stalinismu a Gottwalda patří poslankyně Marta Semelová, která je novináři řazena ke stalinistickému křídlu strany. Známy je i její odpor k třetímu odboji a její proslov na půdě Poslanecké sněmovny, ve kterém se ostře ohradila proti udělení čestných vyznamenání účastníkům třetího odboje, vyvolal velkou nevoli nejen pravicových poslanců.⁶⁷

I dnes se KSČM často ukazuje jako strana, která sice o demokratických principech neustále hovoří, ale její skutky často nasvědčují opaku. V rámci utváření a podpory demokracie nepůsobí příliš přesvědčivě přátelství s totalitním režimem na Kubě či stalinistickou diktaturou Severní Koreje.

⁶⁷ www.parlamentnilisty.cz/zpravy/Zakon-o-tretim-odboji-snemovnou-prosel-Bouchalo-se-ale-do-stolu-188765 21. 1. 2012

3.3 Hnutí a organizace na české politické scéně

Politickou kulturu v České republice ovlivňuje kromě politických stran také mnoho politických hnutí a organizací. Nejsou tak výrazné a není o nich tolik slyšet, ale přesto svůj význam v české politice mají.

S rokem 1989 a přechodem na demokratickou společnost se vytvořilo Hnutí angažovaných Rómů v ČSFR. Toto hnutí vzniklo v roce 1991 jako opoziční k Romské občanské iniciativě, což byla romská politická strana. Cílem tohoto hnutí nebylo dostat se k moci, ale spolupracovat se všemi politickými stranami a státními institucemi na zlepšení života Rómů v Československu.⁶⁸

V současnosti toto hnutí již neexistuje, neboť nedlouho po svém vzniku začalo mít problémy jak se členskou základnou, tak s financováním a jeho zrušení provázal i skandál s finančními machinacemi jednoho z hlavních představitelů hnutí Vojtěcha Žigy. Ten po nařčení ze zpronevěry odcestoval do Kanady a hnutí zaniklo.⁶⁹

Zánik tohoto hnutí však neodradil ostatní zástupce romské menšiny na území ČR tomu, aby dále zakládali nová hnutí. Jejich program je téměř vždy směřován ke zrovnoprávnění Romů v ČR a zlepšení jejich životních podmínek. Těmto hnutím je ovšem často vytýkáno, jak ze strany majority, tak ze strany vlastních občanů, že nejsou schopna najít společnou řeč a vystupovat jednotně.

Počátkem devadesátých let minulého století se začaly množit nejrůznější náznaky v rámci hledání vlastní národní identity. Nejvýznamnějším následkem těchto národnostních sporů bylo dosažení rozdělení Československa na dva samostatné státy. Nelze ovšem opomenout, že o slovo se hlásilo i Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnost pro Moravu a Slezsko, dnes toto hnutí působí jako politická strana pod názvem Moravané. Cílem hnutí bylo znovu zavést zemské zřízení a obnovit samosprávu Moravy a Slezska. Důležitým bodem programu bylo spolkové uspořádání státu

⁶⁸ Politické strany a hnutí v ČSFR 1992, Praha, Pressfoto 1992

⁶⁹ blisty.cz/art/54294.html 21. 1. 2012

případně trojfederace. Tyto požadavky vynesly Hnutí za samosprávnou demokracii sedm křesel v tehdejší Federálním shromáždění.⁷⁰

Dnes, již nástupnická strana Moravané nemá takovou voličskou podporu, aby mohla zasedat v Parlamentu ČR. Je možné, že pokud se bude EU nadále zmítat v ekonomických problémech, budou narůstat tlaky na vymezení vlastní národní suverenity a strany, jako jsou Moravané, opět zažijí politický návrat.

V roce 1991 vzniklo hnutí Koruna česká. Toto hnutí je pro zřízení konstituční monarchie s parlamentním systémem. Podobně jako výše zmíněné Hnutí za samosprávnou demokracii, i Koruna česká požaduje samosprávu pro Moravu a Slezsko. Důležitým požadavkem je, aby byla společnost očištěna od všech, kdo byli spolčeni s komunistickým režimem. Mají za cíl podporu nestátních iniciativ a navrácení majetku původním vlastníkům.⁷¹

Koruna česká má malou členskou základnu a její výsledky ve volbách jsou zanedbatelné. Jedná se však o hnutí, které v rámci české politické kultury apeluje na vlastnosti, jako je poctivost, statečnost, čestnost a mnohé další, které se váží ke šlechtickým stavům.

K vytváření politické kultury patří také některé organizace, které dohlížejí na chování politiků a jejich činnost. Nejznámější je Transparency International – Česká republika (TIC). Jedná se o nevládní organizaci, která mapuje stav korupce v ČR a svou činností se snaží ji omezovat. TIC poskytuje vzdělávací služby především pro pracovníky veřejné správy a právní servis.⁷²

Za zmínku stojí i Český helsinský výbor, který byl založen v roce 1988 a mezi jeho zakladatele patří Václav Havel, Eva Kantůrková nebo Jiří Dienstbier. Cílem této nevládní organizace je ochrana základních hodnot, především rovnosti a osobní svobody. Zaměřuje se na sledování činnosti zákonodárců v oblasti lidských práv, a monitoruje stav lidských práv v ČR.⁷³

⁷⁰ Politické strany a hnutí v ČSFR 1992, Praha, Pressfoto 1992

⁷¹ Politické strany a hnutí v ČSFR 1992, Praha, Pressfoto 1992

⁷² www.transparency.cz/o-tic/ 21. 1. 2012

⁷³ www.helcom.cz/ 21. 1. 2012

4. Systém řízení státu

Česká republika je parlamentní demokracií. Moc je v ČR rozdělena na zákonodárnou, výkonnou a soudní. Moc zákonodárná je reprezentována Parlamentem České republiky, moc výkonná vládou a prezidentem a soudní soudním systémem ČR.

V Ústavě České republiky a v Listině základních práv a svobod jsou dány hlavní principy politického uspořádání naší země.

Největší váhu má v systému řízení státu Parlament, který je volen občany státu a z kterého pak vychází vláda. Parlamentu je podřízena i volba prezidenta, která probíhá na společné schůzi obou komor – Poslanecké sněmovny a Senátu. Vláda vychází v důvěry či nedůvěry, kterou ji vyslovuje Poslanecká sněmovna. Pokud Poslanecká sněmovna vládě důvěru nevysloví, je vláda povinna podat demisi. K vyslovení nedůvěry vládě je třeba minimálně skupina padesáti poslanců, jak je to určeno Ústavou.⁷⁴

Parlament České republiky je dvoukomorový. Je složen z Poslanecké sněmovny a Senátu. Obě dvě tyto instituce jsou autonomní a vznikají na základě rozdílného volebního systému.

Poslanci jsou voleni zpravidla při řádných volbách do Poslanecké sněmovny, a to jednou za čtyři roky, pokud nedojde k předčasným volbám. Podle výsledků voleb vzniká dvěma stům poslanců mandát. Poslancem se může stát občan starší osmnáct let.⁷⁵

Senát je institucí, která nemůže být rozpuštěna a kontinuálně pokračuje ve své práci. Je to dáno volebním systémem, který určuje, že každé dva roky se konají volby a dochází k obměně jedné třetiny Senátu. V Senátu zasedá osmdesát jedna senátorů, kteří jsou zvoleni v osmdesát jedna volebních obvodech. Senátorem se může stát občan České republiky, který je starší čtyřiceti let.⁷⁶

Významnou institucí z hlediska podílu na řízení státu má Ústavní soud České republiky, který má rozsáhlé kompetence a jeho cílem je vykonávat kontrolu

⁷⁴ Cabada, L., Vodička, K., Politický systém České republiky, Praha, Portál, 2003

⁷⁵ www.psp.cz/docs/status.html 25. 1. 2012

⁷⁶ www.senat.cz/volby/jsv.php?ke_dni=11.02.2012&O=8 25. 1. 2012

ústavnosti. Na základě Ústavy, která mu propůjčuje rozhodovací pravomoci, řeší spory mezi státními a samosprávnými orgány.⁷⁷

Prezident

Nejvyšším ústavním činitelem v České republice je prezident. Je volen na společné schůzi obou komor Parlamentu ČR. Zvolen může být občan, který je volitelný do Senátu. Kandidáta na prezidenta republiky navrhuje buď deset poslanců, nebo deset senátorů. Může být zvolen nejdéle na dvě funkční období. Mezi pravomoci prezidenta patří jmenování předsedy vlády a ministrů, jmenování soudců Ústavního soudu stejně jako členů Bankovní rady České národní banky. Mimo jiných pravomocí podepisuje zákony a má právo vrátit Parlamentu přijatý zákon s výjimkou ústavního zákona. Prezident České republiky není z výkonu své funkce odpovědný.⁷⁸

Z hlediska politické kultury nebyl úřad prezidenta republiky vždy veřejností považován za reprezentativní. Nejvyššího uznání jako prezident užíval Tomáš Garrigue Masaryk. Byl považován za prezidenta „osvoboditele“ a svým přístupem si dokázal vybudovat patřičný respekt doma i v zahraničí. Vynikající profesor se stal prezidentem v šedesáti osmi letech a díky němu bylo Československo jedním z nejdemokratičtějších států světa.⁷⁹

Posledním prezidentem, který si dokázal vybudovat upřímnou úctu a respekt, byl Masarykův nástupce doktor Edvard Beneš. Zasloužil se velkou měrou v rámci své exilové politiky a podporou domácího i zahraničního odboje o osvobození Československa. Jediným slabým místem jeho práce bylo v roce 1948 přijetí demise ministrů vlády a ponechání volných rukou Klementovi Gottwaldovi. Vzhledem ke svému věku a zdravotnímu stavu neměl sílu udržet demokracii proti hrozbě občanské války.

⁷⁷ Cabada, L., Vodička, K., Politický systém České republiky, Praha, Portál, 2003

⁷⁸ www.hrad.cz/cs/prezident-cr/pravomoci-prezidenta.shtml 25. 1. 2012

⁷⁹ Budínský, L., Deset prezidentů, Praha, Euromedia Group, 2003

V následujících letech po roce 1948 se prezidentský úřad netěšil tak dobré pověsti jako v letech minulých. Komunističtí prezidenti se střídali podle toho, jak se to hodilo straně, nikoliv občanům. Ačkoliv se někteří snažili vybudovat si stejný respekt a uznání jako Masaryk s Benešem, v podstatě nikomu se to nepodařilo. Jediným prezidentem z doby komunistického totalitního režimu, ke kterému lidé vzhlíželi s nadějí a úctou, byl Ludvík Svoboda. Jeho nástupce Gustav Husák pokračoval v rámci normalizace v úřadování podle toho, co diktovala strana.

Až se změnami, které přinesl rok 1989, doznal úřad prezidenta republiky opět své prvorepublikové vážnosti. První prezident svobodného Československa Václav Havel se těšil velké oblibě nejen doma, ale i v zahraničí. Byl vnímán jako člověk, který se velkou měrou zasloužil o pád komunismu. Na domácí politické scéně byl často přirovnáván k Masarykovi. V zahraničí byl zase dáván za vzor politika, který dokázal neúnavně bojovat za svobodu, demokracii a humanismus. I po skončení svého funkčního období se často vyjadřoval k politickým situacím v České republice. Jeho názory i v této době byli vždy politiky, médií i veřejností respektovány. Po jeho smrti 18. prosince 2011 se opět ukázalo, jak velkou osobností Václav Havel byl. Jeho pohřbu se zúčastnili vysocí státní představitelé z celého světa. Parlament České republiky na základě vládního návrhu přijal zákon o zásluhách Václava Havla.

Současný prezident, následovník Václava Havla, Václav Klaus je prezidentem, který je na rozdíl od svého předchůdce uznáván více doma, než v zahraničí. Je to dáno nejspíše tím, že Václav Klaus říká rád své názory otevřeně a ty jsou často označovány za kontroverzní. Známé jsou jeho názory na změny klimatu, kdy se nebojí otevřeně hovořit o ekoterorismu. Ještě kritičtěji se staví k fungování a smyslu Evropské unie. Za svoje postoje a názory k EU je často kritizován doma i v zahraničí. Se silnými problémy, které v posledních měsících zmítají EU, se jeho kritické názory stávají u veřejnosti velmi populární a podle výzkumu agentury STEM hodnotilo jeho práci kladně dvě třetiny občanů.⁸⁰

K politické kultuře ve vztahu k prezidentskému úřadu patří také manželka nejvýše postaveného muže v zemi. První dáma reprezentuje zemi stejně jako její muž. Této

⁸⁰ <http://www.stem.cz/clanek/2342> 28. 1. 2012

úloze, které se za první republiky s noblesou ujala Hana Benešová, navrátily vážnost až první dámy po roce 1989. Manželky komunistických prezidentů se držely spíše ve stínu svých mužů a na veřejnosti se objevovaly jen minimálně.

Je otázkou času, do jaké míry ovlivní pozici a vnímání role prezidenta v České republice změna Ústavy, která vede k přímé volbě hlavy státu.

Vláda

Vláda České republiky je nejvyšší orgán výkonné moci a je zpravidla tvořena stranou, která vzešla jako vítěz z voleb do Poslanecké sněmovny. Obvykle však bývá vláda složena ze stran, které po volbách byly schopny utvořit fungující vládní koalici. Tímto způsobem se může stát, že vítěz voleb skončí v opozici, jako tomu bylo při volbách v roce 2010.

Způsob, jakým vznikají vládní koalice, má často vliv na politickou kulturu v zemi. Aby mohlo dojít k podepsání koaliční smlouvy, je třeba udělat mnoho politických kompromisů, což se neobejde bez nejrůznějších nátlakových akcí a zákulisních vyjednávání. V rámci povolební spolupráce musejí často koaliční strany ustupovat ze svých volebních slibů, což má za následek rozhořčení voličů a pokles důvěry v politiku u veřejnosti.

Za určitých okolností může vzniknout i menšinová vláda, pokud jí podpoří opoziční strany. Tato situace nastala v historii samostatné České republiky v roce 1998, kdy se ČSSD ujala vlády s podporou svých 74 poslanců a tolerancí opoziční ODS. Tento akt je znám jako tzv. opoziční smlouva. Výsledkem bylo oslabení menších stran ve sněmovně a posílení vlastní moci těchto dvou stran.⁸¹

Prvním premiérem samostatné České republiky se stal Václav Klaus, který vedl dvě vlády až do roku 1998, ve kterém jeho předsednictví ukončila vládní krize, kterou vyvolali členové z jeho vlastní strany ODS kvůli nejasnému financování strany.

⁸¹ Cabada, L., Vodička, K., Politický systém České republiky, Praha, Portál, 2003

Na místo Václava Klause nastoupil Josef Tošovský, který sestavil vládu převážně z nestraníků, a jeho úkolem bylo dovést zemi k předčasným volbám.

V roce 1998 předčasné volby vyhrála ČSSD, a i když by pravicové strany získaly většinu, nebyly schopny se dohodnout na koalici. Na základě již výše uvedené koaliční smlouvy byl předsedou vlády jmenován předseda ČSSD Miloš Zeman. Tento politik politickou kulturu v zemi obohatil především řadou svých bonmotů, kterými například nevybíravě hodnotil kvalitu slovenských piv, slovně napadal novináře, politické oponenty z ostatních stran i vlastní spolustraníky.⁸²

Miloše Zemana nahradil na premiérském místě v roce 2002 Vladimír Špidla. Na této pozici vydržel do roku 2004.⁸³ Vladimír Špidla se jako předseda vlády nedopouštěl větších politických přešlapů. Jako politik byl chápán spíše flegmaticky a nerozhodně.

Po Vladimírovi Špidlovi v roce 2004 nastoupil do úřadu předsedy vlády mladý a ambiciózní politik Stanislav Gross. V tohoto muže vkládala sociální demokracie velké naděje, ovšem jak se ukázalo, nebyla to příliš šťastná volba. Již několik měsíců po svém zvolení premiérem země nedokázal Stanislav Gross věrohodně vysvětlit původ peněz, ke kterým přišel nestandardním způsobem. Jeho vysvětlování na půdě parlamentu působilo zmateně a nakonec byl pod politickým i mediálním tlakem nucen opustit post předsedy vlády v roce 2004.

Stanislav Gross byl vystřídán Jiřím Paroubkem, který byl předsedou vlády do roku 2006. V Jiřím Paroubkovi našla ČSSD lídra, který byl schopný stranu sjednotit a určit jí pevný směr. Jeho působení však bylo také zastíněno svérázným chováním. Způsob, jakým stranu řídil a jak vystupoval na veřejnosti, působil často autokraticky. Jeho oponenty mu bylo přičítáno, že do české politiky vnesl hulvátství a neomalenost a že za jeho působení česká politika výrazně zhrubla.

V roce 2006 začala úřadovat vláda pod vedením občanského demokrata Mirka Topolánka, který byl předsedou dvou vlád a do české politické kultury se zapsal podobně jako Miloš Zeman především svým osobitým projevem. Veřejnost byla velmi

⁸² www.reflex.cz/clanek/politika/42794/15 21. 1. 2012

⁸³ www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/rejstrik-predsedu-vlad/vladimir-spidla-18018 21. 1. 2012

často svědkem vzájemného napadání se s lídrem opoziční ČSSD Jiřím Paroubkem. Vzájemná nevraživost a problémy uvnitř ODS způsobily, že během českého předsednictví EU byla vládě Mirka Topolánka v březnu 2009 vyslovena nedůvěra.

Sestavením nové vlády, která měla dovést zemi k volbám v červnu 2010, byl pověřen šéf Českého statistického úřadu - Jan Fisher. Výhodou této vlády bylo především to, že vznikla na základě politického konsenzu ČSSD a ODS, které na jednotlivá ministerstva sami navrhli své zástupce z řad odborníků. Tím se docílilo toho, že vláda Jana Fishera neměla de facto žádnou opozici a její fungování probíhalo na české poměry velmi klidně.

Po volbách v roce 2010 vznikla na základě výsledků voleb vláda složená z ODS, TOP 09 a VV. Tato vláda se sama nazvala tzv. vládou rozpočtové odpovědnosti a jejím cílem je především provedení nezbytných reforem. Za svoje reformní kroky, které prosazuje především díky pohodlné většině v Poslanecké sněmovně, sklízí kritiku nejen z řad opozice a odborů, ale také od široké veřejnosti.

4.1 Faktory působící na politickou kulturu v ČR

Na politickou kulturu v České republice stejně jako jinde na světě, působí kromě osobností politiků také jiné faktory, které mají vliv na vnímání politické kultury v zemi.

Asi nejvýznamnějším faktorem je volební kampaň. V České republice volí občané do Poslanecké sněmovny jednou za čtyři roky, jednou za dva roky se obměňuje třetina Senátu, probíhají volby do obecních zastupitelstev, volby do Evropského parlamentu a od roku 2013 přibudou ještě volby prezidentské. Všechny tyto volby provází předvolební kampaň, která je čím dál agresivnější ve snaze získat co největší množství hlasů. V poslední době se zdá, že se nejedná o volební kampaň, ale o antikampaň.

Kromě již výše zmiňovaných politických afér a skandálů má velký vliv na politickou kulturu také řada politických rozhodnutí. Politici jsou často hodnoceni veřejností podle toho, jaké názory prosazují v rámci svých kompetencí. Podle výzkumů veřejného mínění jsou zpravidla nejoblíbenější politici ti, kteří buď nedělají rozhodnutí žádná, jsou

tedy většinou v opozici a na jejich práci není tolik vidět, nebo politici, kteří dělají rozhodnutí spíše populární, které široká veřejnost vítá.

Vliv na vnímání politické kultury mají ve velké míře i média, která informují veřejnost o důležitém dění v české politice. Je známo, že u nás, stejně jako ve světě, se především tištěná média dělí na pravicová a levicová, i když se snaží o co největší objektivitu. Z velké části záleží právě na nich, jak s danými informacemi naloží a jakým způsobem ji předají svým čtenářům, posluchačům a divákům.

U veřejnosti však rozhodují i detaily, které ovlivňují pohled na politickou kulturu v České republice. Politik musí dobře vypadat, jak po stránce fyzické, tak po stránce estetické. Velmi důležité je jeho vystupování a způsob, jakým dokáže formulovat svoje názory a myšlenky. Je také dobré, pokud politik žije spořádaným způsobem života, je vzorným partnerem a dobře se stará o svoje děti. Veřejnost vnímá osobnosti politiků velmi kriticky, neboť je považuje za vzor celé společnosti.

4.2 Volby a volební systém

Volby a volební systém se řadí mezi jedny z nejdůležitějších faktorů, které mají vliv na vnímání a utváření politické kultury v České republice. Mnoho občanů má pocit, že volby jsou jediným způsobem, jak mohou dát najevo svoji spokojenost či nespokojenost s politiky. Mají také pocit, že mohou aktivně rozhodovat a dalším směřování státu.

Toto vše si uvědomují také politické strany. Konáním samotných voleb předchází předvolební kampaň. V této kampani se všechny politické strany snaží ukázat svým potencionálním voličům, že jedině volba právě jich samotných, je volbou správnou. Poslední volební kampaně se zdají být stále tvrdší a agresivnější.

Ve volební kampani v roce 2006 bylo poprvé jasně viditelné, jakým způsobem se může politická reklama ubírat. Dvě nejsilnější strany v zemi (ODS a ČSSD) spolu sváděly tvrdý boj o voliče. Rozdíl byl ve vedení volební kampaně. ODS vsadila na kampaň, která byla v podstatě pozitivní. Pouze v případě televizních spotů se prezentovala akčním

hrdinou, který po modré (stranická barva ODS) šipce vyvádí národ ze socialistické jeskyně. Naproti tomu ČSSD se rozhodla pro reklamu negativní. Zaplavila letáky, tiskoviny, billboardy a televizní spoty srovnáváním programu ODS s programem svým, kdy ten sociálně demokratický vycházel jako jasný vítěz. ČSSD totiž parodovala volební hesla ODS a snažila se jimi působit na občany formou zastrašování.⁸⁴

Zajímavým výsledkem bylo, že podle průzkumu mezi voliči, neměl tento rozdílný styl vedení kampaně vliv na jejich rozhodnutí. Většina oslovených se však vyjádřila v tom smyslu, že negativně vedená kampaň pro ně není atraktivní. Politici tak často ve snaze oslabit soupeře, oslabují sami sebe a svoji stranu. Volební sliby, které zaplavují média, jsou pak veřejností velmi pozorně sledovány, a jejich nenaplnění vede k ostré kritice jejich autorů. Schopnost dostát svým závazkům je pro voliče velkým ukazatelem, jak se rozhodovat při volbách příštích.

Volební systém, který je v České republice zavedený, má na politickou kulturu také vliv. Na volby do Poslanecké sněmovny je aplikován model poměrného zastoupení, který využívá k přepočtu mandátů d'Hondtova dělitele. Na tuto metodu bylo přistoupeno novelou zákona č. 204//2000 Sb., kdy nahradila metodu Hagenbach – Bishoffovu, která byla nevýhodná především pro malé strany.⁸⁵

Poměrný systém má sice výhodu toho, že je šance, že se do Poslanecké sněmovny dostane větší množství politických stran, což se zdá být spravedlivé, ale tím, že je politické spektrum rozmělněno může vznikat problém při schvalování zákonů. Často se také stává, že několik málo poslanců má díky tomuto systému větší moc ve sněmovně, než jim vplynula z výsledků voleb. Díky tomuto systému také dochází k tomu, že vítěz voleb většinou není schopen sestavit vládu sám a musí vyjednat koalici s další stranou či stranami. Tím dochází k jistému alibismu, protože později se strany vymlouvají právě na koaliční ústupky, které jim znemožnily plnění předvolebních slibů. Efektivnější by v tomto ohledu byl systém většinový, který se využívá při volbách do Senátů. Ovšem i systém většinový má své nevýhody.

⁸⁴ Brandová, E., *Negativní kampaně a politická reklama ve volbách*, Olomouc, Periplum, 2008

⁸⁵ Antoš, M., *Principy voleb v České republice*, Praha, Linde Praha a.s., 2008

Většinový systém v senátních volbách je oproti systému poměrnému pro občany pochopitelnější a přehlednější. Většinou dochází k dvoukolové volbě, při které je jasné dáno, že vítězem bude ten, kdo získá nadpoloviční většinu v prvním kole. Pokud se tak nestane, postoupí dva kandidáti s nejvyšším počtem hlasů do kola druhého, ve kterém je úspěšnější ten, který získá hlasů více. Je již jedno, zda svého soupeře porazí o tisíc hlasů nebo jen o jeden. Jedná se tedy o systém velmi jasný a přehledný. Nevýhodou je fakt, že hlasy ve prospěch poraženého kandidáta propadnou.⁸⁶

Většinový systém tedy nutí zvolené politiky k větší zodpovědnosti, protože se nemohou vymlouvat na ostatní politické partnery. Senátoři by tedy měli jednat sami za sebe a prosazovat sliby, které svým voličům dali a zájmy regionu, za který byli zvoleni. Většinovým systémem probíhala i prezidentská volba, při které tento systém využíval Parlament ČR, ale zde již docházelo k politickým intrikám a vyjednávání.

4.3 Vliv politických rozhodnutí na obyvatelstvo

Politickou kulturu v zemi ovlivňují i nejrůznější politická rozhodnutí, která se přímo či nepřímo dotýkají široké veřejnosti. V poslední době je nejdiskutovanějším tématem na české politické scéně balík reformních zákonů navrhovaných vládou ČR. Smyslem těchto reformních kroků je ozdravit veřejné finance. Reformy se týkají především oblasti sociální a zdravotní. Vláda se snaží veřejnosti vysvětlovat nutnost těchto opatření i s ohledem na ekonomickou situaci, která panuje v Evropě. Protože se tyto opatření týkají občanů ČR, klesá tím popularita těch politiků, kteří jsou největšími zastánci reformu. Často tak dochází k paradoxním situacím – např. ministr financí Kalousek, je oceněn za svoji práci jako nejlepší ministr financí roku od mezinárodního prestižního časopisu *Emerging Markets*⁸⁷, ale velkou částí národa je považován za zločince, který okrádá lidi o jejich peníze. Těchto nálad využívá obratně opozice a odborová organizace, která s vládní politikou dlouhodobě nesouhlasí. Nutno však

⁸⁶ www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/metody_pro_prepocet_hlasu_na_mandaty 28. 1. 2012

⁸⁷ www.mediafax.cz/politika/3289281-Miroslav-Kalousek-podruhe-prevzal-oceni-jako-ministr-financi-roku 29. 1. 2012

podotknout, že díky reformním krokům vlády má Česká republika jeden z nejlepších ratingů v Evropě.

Dalším faktorem, který rozděluje veřejnost je sociální politika. Nejpálčivějším tématem konce roku 2011 byly sociální nepokoje ve Šluknovském výběžku. Majoritní část obyvatelstva se zde po sérii násilností ze strany minority bouřila proti tzv. nepřizpůsobivým občanům, čímž byli myšleni především občané romského etnika. Na vládu ČR se snesla vlna obrovské kritiky, jak ze strany nevládních organizací, romských iniciativ a opozice, ale i ze strany starostů dotčených měst a místního obyvatelstva. Vládě bylo vyčítáno, že situaci neřešila a podcenila. Z hlediska politické kultury se toto téma stalo velmi atraktivním, protože zasáhlo širokou vrstvu obyvatelstva.

Politická rozhodnutí, která se dotýkají každého občana ČR, jsou vždy vhodnou příležitostí pro politiky všech politických stran k utváření vlastní image. Všechna taková rozhodnutí jsou veřejností bedlivě sledována a často tak dochází především na půdě Poslanecké sněmovny k ostrým politickým střetům. Mezi nepopulárnější témata, při kterých na sebe politici útočí nejen ve sněmovně, ale i přes média, patří důchodová reforma, zdravotnictví, školství a daně.

5. Výzkum

Kvantitativní výzkum je testování hypotéz. Při kvantitativním výzkumu používáme dva odlišné postupy: indukci a dedukci.⁸⁸

- metoda dedukce – vychází z obecně formulovaného problému. Tento teoreticky nebo prakticky formulovaný problém musíme přeložit do hypotéz. Hypotézy ukazují, jaké spojení mezi proměnnými bychom měli najít, pokud má být naše hypotéza pravdivá. Následně posbíráme data. Pokud závislosti v sebraných datech odpovídají naší predikci, je hypotéza platná. Pokud ne, je hypotéza neplatná.
- metoda induktivní – tato metoda začíná pozorováním. Pátráme zde po pravidelnostech, které snad existují v objektivní realitě. Z toho, co objevíme, sepíšeme předběžné závěry, které potom ověříme dalším pozorováním. Výsledkem této metody by měla být nová teorie.⁸⁹

Výzkumný projekt

Politická kultura v podmínkách ČR je z hlediska chápání sociálního státu téma, které je stále aktuální. Se současnou ekonomickou krizí, která je celosvětového formátu, vzniká ve společnosti napětí. Toto napětí může vyvolávat řadu sociálních nepokojů. Nutnost snižování schodku státního rozpočtu a zavádění úsporných opatření vedou v České republice k negativním postojům vůči uživatelům sociálních dávek. Řada podniků omezuje či úplně ruší výrobu. Zvyšuje se nezaměstnanost, která na sebe navazuje další sociální problémy. Napomáhá k zvyšování sociálně patologických jevů, především alkoholismu, gamblerství a kriminalitě. Je zde třeba silné politické reprezentace, která je a bude schopna tyto problémy řešit. Nejde však jen o sílu politickou, ale především o morální kredit každého politika.

V odborné literatuře problematiku politické kultury řeší kniha *The Civic Culture* od Gabriela A. Almonda a Sidneyho Verby. Toto dílo lze považovat za klasiku. Jedná se o

⁸⁸ Disman, M., *Jak se vyrábí sociologická znalost*, Praha, Karolinum 1998

⁸⁹ Disman, M., *Jak se vyrábí sociologická znalost*, Praha, Karolinum 1998

komparativní studii na základě obsáhlých zjištěných údajů. V České republice se problematikou politické kultury zabývají autoři sociologických a politologických prací. Mezi ně patří například Josef Smolík, Tomáš Šmíd, Jiří Pehe, Karel Žaloudek a další.

Téma Politická kultura v podmínkách České republiky jsem si vybral proto, že se o politiku velmi zajímám. Pravidelně sleduji domácí i zahraniční dění a chování politických elit naší země. Rovněž je zajímavé konfrontovat chování našich politiků s politiky zahraničními, zvláště pak s těmi ze zemí, jež máme často za vzor. Díky tomuto srovnávání mohu konstatovat, že až na několik malých rozdílů, je politická kultura v Evropě srovnatelná s tou naší.

Cílem mé diplomové práce bylo zmapovat vývoj politické kultury v České republice a zjistit, do jaké míry ovlivnilo chápání politické kultury čtyřicet let komunistického totalitního režimu. Chtěl jsem potvrdit, že vnímání politické kultury občany této země je silně ovlivněn masmédií. Dalším dílčím cílem bylo zjistit, zda mají lidé pocit, že mohou politickou kulturu v zemi nějakým způsobem ovlivnit. Zajímalo mě i to, jestli respondenti vidí rozdíl v politické kultuře na celostátní úrovni a politické kultuře komunální.

Z metodologického hlediska práce jsem zvolil kvantitativní výzkum za pomoci dotazníku. V tomto dotazníku bylo respondentům položeno dvacet otázek. Některé otázky byly uzavřené, některé byly otevřené. Respondenti dostali na vyplnění dotazníku v podstatě neomezené množství času. Limitováni byli pouze moji potřebou dotazníky včas zpracovat do diplomové práce.

Respondenty k vyplnění dotazníků jsem se snažil obsáhnout z celé populace. Kritériem byl pouze věk, který jsem zvolil od osmnácti let. Vycházel jsem z možnosti plnoletých volit, a očekával jsem tedy již alespoň základní povědomí o politice v zemi. Snažil jsem se také, aby byl pokud možno vyvážený poměr mezi muži a ženami. Zkoumaný soubor respondentů byl 126 lidí. Ještě před tím, než jsem respondentům rozdával dotazník, otestoval jsem ho asi na 15 lidech, abych se přesvědčil, že otázky jsou položeny jasně a srozumitelně. Na základě výsledku tohoto testovacího výzkumu jsem ve finální verzi dotazníku provedl několik změn.

5.1 Výsledky výzkumu

Otázka č. 1 : **Váš zájem o politiku je?** Respondenti měli zakroužkovat možnosti: *velký, zajímá mě obecně, téměř mě nezajímá, nezajímá mě*. Odpovědi jsou zobrazeny v tabulce číslo 1.

Tabulka č. 1.

	Velký	Zajímá mě obecně	Téměř mě nezajímá	Nezajímá mě
Muži	10	40	12	4
Ženy	2	42	14	2
Všichni nad 35 let	10	48	6	2
Všichni do 35 let	2	34	20	4
Celkem	24	164	52	12

Zdroj: vlastní

Z těchto výsledků vyplývá, že všichni respondenti se o politiku zajímají spíše obecně. Respondenti starší 35 let se o politiku zajímají více než respondenti mladší 35 let. I přesto, že rozdíl není velký, lze se domnívat, že je to logický výsledek. Mladší lidé jsou zpravidla na vrcholu své kariéry, mají studijní povinnosti nebo zakládají rodinu, a tudíž pro ně není politika natolik stěžejním zájmem.

Jedním z dalších kritérií byl typ bydlení ve vztahu k zájmu o politiku. V tabulce číslo 2 jsem provedl srovnání, zda je rozdíl mezi lidmi žijícími v rodinném domě a lidmi žijícími v bytě.

Tabulka č. 2

	Velký	Zajímá mě obecně	Téměř mě nezajímá	Nezajímá mě	celkem
Dům	8	44	14	4	70
Byt	4	38	10	4	56

Zdroj: vlastní

Z tohoto výsledku je patrné, že typ bydlení nemá vliv na vnímání politiky u respondentů. Většina oslovených respondentů bez ohledu na pohlaví, věk či typ bydlení se o politiku zajímá v obecné rovině.

Otázka číslo 2: **Chodíte pravidelně volit?** Na výběr byly možnosti: *ano, ne, pouze k některým volbám (komunálním, senátním, parlamentním)*. Odpovědi jsou zaznamenány v tabulce č. 3.

Tabulka č. 3

	Ano	Ne	Pouze k některým
Muži	47	9	10
Ženy	48	5	7
Všichni nad 35 let	57	4	5
Všichni do 35 let	38	10	12
Celkem	190	28	34

Zdroj: vlastní

Ze zjištěných odpovědí lze vyvodit závěr, že většina respondentů pravidelně odevzdává svůj hlas ve volbách. U respondentů nad 35 let je viditelná jasná převaha těch, kteří k volbám jdou. Může to být způsobeno větší mírou zodpovědnosti k ovlivňování dění v zemi, která u mladších respondentů není tak patrná.

Otázka číslo 3: **Jste voličem?** Bylo možno zvolit z odpovědí: *pravicovým, levicovým, středovým*. Odpovědi jsou zaznamenány v tabulce č. 4

Tabulka č. 4

	Pravicovým	Levicovým	Středovým	Neuvedli
Muži	35	8	19	4
Ženy	21	6	23	10
Všichni nad 35 let	24	9	26	7
Všichni do 35 let	32	5	16	7
Celkem	112	28	84	28

Zdroj: vlastní

Tyto výsledky považuji do jisté míry za překvapivé. Snažil jsem se vybrat soubor respondentů co nejvíce objektivní a namíchaný. Neočekával jsem, že v dnešní době vládních škrtů a reforem bude většina mužů preferovat pravicové strany. Preference středových stran u žen a lidí starších třiceti pěti let je také zajímavá. Za vcelku logické považuji preferenci pravicových stran u lidí do třiceti pěti let věku. Většina těchto lidí si buduje profesní kariéru, má snahu o sebevzdělávání, je v zaměstnání motivována a má pocit, že vše má ve svých rukou. Tato skupina také neočekává v budoucnu pomoc státu a snaží se tedy zabezpečit sama.

Otázka číslo 4: **Pravidelně sledujete domácí politickou scénu?** Respondenti vybírali z možností: *ano, spíše ano, spíše ne, ne*. Výsledky jsou v tabulce číslo 5.

Tabulka č. 5

	Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
Muži	14	36	11	5
Ženy	10	29	17	4
Všichni nad 35 let	18	33	13	2
Všichni do 35 let	6	32	15	7
Celkem	48	130	56	18

Zdroj: vlastní

Z tabulky číslo 5 je zřejmé, že respondenti se bez ohledu na pohlaví a věk zajímají o dění na české politické scéně obecně. Nízké hodnoty u možnosti „NE“ vypovídají o tom, že politika je v naší zemi objektem zájmu u většiny lidí.

Otázka číslo 5: **Pravidelně sledujete zahraniční politickou situaci?** Tak jako v otázce předchozí byli i zde možnosti výběru: *ano, spíše ano, spíše ne, ne*. Odpovědi jsou obsaženy v tabulce číslo 6.

Tabulka č. 6

	Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
Muži	8	34	18	6
Ženy	0	24	30	6
Všichni nad 35 let	8	30	26	2
Všichni do 35 let	0	28	22	10
Celkem	16	116	96	24

Zdroj: vlastní

Odpovědi na tuto otázku v zásadě kopírují odpovědi na otázku předchozí. I zde je zřejmé, že mnou oslovený soubor respondentů se zajímá i o politickou situaci v zahraničí. Za pozitivní považuji fakt, že zahraniční politika je lidmi sledována a vnímána. Lze se domnívat, že na tom má svůj podíl naše členství v Evropské unii a skutečnost, že zahraniční politická situace ovlivňuje politickou situaci i u nás.

Otázka číslo 6: **Ke sledování politické situace používáte tato média?** Možností bylo zvolit z jedné či více nabízených odpovědí: *TV, rozhlas, noviny, internet, všechna dostupná*. Výsledky jsou v tabulce číslo 7.

Tabulka č. 7

TV	90
Internet	68
Noviny	35
Rozhlas	24
Všechna dostupná	19

Zdroj: vlastní

Zakroužkované odpovědi k této otázce potvrdily můj předpoklad, že největší podíl na sledování politické situace bude mít televize a internet. Zde jsem nerozděloval respondenty podle pohlaví či věku. Zajímaly mě pouze preference jednotlivých medií. Předpokládám, že starší generace volí nejčastěji televizi, zatímco mladší internet.

Otázka č. 7: **Jaká je podle Vás životní úroveň v ČR? Označte jako ve škole.** K dispozici byla respondentům školní hodnoticí škála: 1,2,3,4,5. Zaznamenané odpovědi jsou v tabulce číslo 8.

Tabulka č. 8

	1	2	3	4	5
Muži	0	12	40	14	0
Ženy	0	14	40	6	0
Všichni nad 35 let	0	10	49	7	0
Všichni do 35 let	0	16	31	13	0
Celkem	0	52	160	40	0

Zdroj: vlastní

Z výše uvedených odpovědí lze konstatovat, že většina mnou oslovených respondentů považuje životní úroveň za průměrnou. Nikdo nepovažuje životní úroveň v ČR za výbornou. Pozitivní je i fakt, že nikdo nepovažuje životní úroveň v ČR za velmi špatnou. Jako vcelku dobrou vidí životní úroveň u nás ženy a lidé mladší třiceti pěti let.

Otázka číslo 8: **Politická kultura v ČR je?** Zde jsem respondentům nabídl výběr z možností: *výborná, dobrá, ucházející, špatná, velmi špatná*. Odpovědi jsou v tabulce číslo 9.

Tabulka č. 9

	Výborná	Dobrá	Ucházející	Špatná	Velmi špatná	Neuvedlo
Muži	0	0	11	36	19	0
Ženy	0	0	16	28	14	2
Všichni nad 35 let	0	0	12	37	15	2
Všichni do 35 let	0	0	15	27	18	0
Celkem	0	0	54	128	66	4

Zdroj: vlastní

Zde se potvrdilo, že většina dotázaných považuje politickou kulturu v České republice za špatnou až velmi špatnou. Optimističtější jsou v tomto ohledu tradičně ženy a lidé do třiceti pěti let věku.

Otázka číslo 9: **Jaký je podle Vás vývoj politické kultury v ČR po roce 1989?** Respondenti vybírali z možností: *lepší, spíše lepší, spíše horší, horší*. Odpovědi jsou zaznamenány v tabulce číslo 10.

Tabulka č. 10

	Lepší	Spíše lepší	Spíše horší	Horší
Muži	4	15	37	10
Ženy	4	14	30	12
Všichni nad 35 let	4	6	43	13
Všichni do 35 let	4	23	24	9
Celkem	16	58	134	44

Zdroj: vlastní

Odpovědi na tuto otázku považuji za překvapující. Očekával jsem, že politická kultura v České republice po roce 1989 bude respondenty hodnocena jako spíše lepší. Ve výsledcích však jasně dominuje názor, že politická kultura je dnes ve srovnání

s minulostí na spíše horší úrovni. Shovívavější v tomto případě byli lidé mladší třiceti pěti let.

Otázka číslo 10: **Vidíte rozdíl v politické kultuře u nás a v zahraničí? Pokud ano, jaký?** Na tuto otázku měl každý respondent odpovědět podle svého vlastního názoru. Pro tuto otázku jsem nevypracovával tabulkové zobrazení. Ve výsledku, se padesát dva respondentů vyjádřilo, že nevidí rozdíl v politické kultuře u nás a v zahraničí. Ostatní respondenti uváděli různé množství svých názorů. Nejčastějším z nich byl ten, že v zahraničí je menší politická korupce, politici mají větší míru osobní zodpovědnosti a jsou zvyklí při sebemenších pochybnostech o jejich bezúhonnosti odstoupit.

V odpovědích na tuto otázku se objevily také názory, že v České republice není dostatečné množství morálních politiků, nebo že je u nás politika chápána jako byznys. Jeden z respondentů uvedl, že na východ od naší země je politická kultura horší, zatímco na západě je lepší.

Otázka číslo 11: **Co podle Vás nejvíce ovlivňuje politickou kulturu v ČR?** Zde si mohli respondenti opět vybírat z nabízených možností: *osobnost politiků, finanční situace obyvatelstva, národní povaha, jiné*. Odpovědi jsou uvedeny v tabulce číslo 11.

Tabulka č. 11

	Osobnost politiků	Finanční situace obyvatelstva	Národní povaha	Jiné
Muži	35	14	17	0
Ženy	44	10	6	0
Všichni nad 35 let	43	12	11	0
Všichni do 35 let	36	12	12	0
Celkem	158	48	46	0

Zdroj: vlastní

Z uvedených výsledků vyplynulo, že podle většiny respondentů politickou kulturu v České republice nejvíce ovlivňují osobnosti politiků. Pomyslnou druhou příčku těsně obsadila možnost „finanční situace obyvatelstva“. Vzhledem k předchozím odpovědím je i výsledek této otázky logický.

Otázka číslo 12: **Jak by se podle Vás dala zlepšit politická kultura v ČR?** I zde měli respondenti možnost vyjádřit svůj názor. Nebyla jim nabídnuta žádná varianta. V následující tabulce číslo 12, jsem seřadil nejvíce navrhovaných řešení podle počtu odpovědí.

Tabulka č. 12

Větší míra zodpovědnosti	34
Omlazení politické scény	27
Větší důraz na morálku politiků	8
Snížení volebního období na 2 roky	6
Obsadit politické posty odborníky	6
Větší využívání referenda	5
Volit bohaté lidi, kteří nevidí v politice byznys	4

Zdroj: vlastní

V ostatních odpovědích se vyskytovali spíše ojedinělé názory na zlepšení politické kultury v ČR. Objevily se odpovědi, že je třeba zavést lepší kontrolní mechanismy, snížit náklady na provoz Poslanecké sněmovny a Senátu nebo snížit množství poslanců a senátorů. Jako kuriózní je odpověď dvou dotazovaných, kteří uvedli jako možnost defenestraci.

Otázka číslo 13: **Máte pocit, že jako občan můžete dostatečně ovlivnit politickou kulturu v ČR? Pokud ano, jak?** Respondenti měli možnost projevit svůj názor. Výsledek je v tabulce číslo 13.

Tabulka č. 13

Ne, jako občan nemůžu ovlivnit politickou kulturu	89
Jít k volbám	14
Nevím	12
Volit politiky podle jejich chování	10

Zdroj: vlastní

Odpovědi na tuto otázku vyzněly přesně, dle mého předpokladu. Naprostá většina respondentů má pocit, že nemůže jako občan ovlivnit politickou kulturu v České republice. Tento výsledek značí určitou rezignovanost nad stavem české politiky. Pouze jedna z dotazovaných uvedla, že jako občan může politickou kulturu v ČR ovlivnit tím, že bude sama politicky aktivní.

Otázka číslo 14: **Kdo má podle Vás největší podíl na politické kultuře v ČR?** Na tuto otázku byla možnost volby z možností: *vláda, parlament, prezident, všichni, nikdo*. Odpovědi obsahuje tabulka číslo 14.

Tabulka č. 14

	Vláda	Prezident	Parlament	Všichni	Nikdo
Muži	28	2	16	20	0
Ženy	18	2	8	32	0
Všichni nad 35 let	24	4	12	26	0
Všichni do 35 let	22	0	12	26	0
Celkem	92	8	48	104	0

Zdroj: vlastní

Otázka číslo 15: **Je podle Vás rozdíl mezi politickou kulturou na komunální úrovni a na celostátní? Pokud ano, jaký?** Dotazovaní se vyjádřili podle svého názoru na otázku. Výsledek jsem zaznamenal do tabulky číslo 15.

Tabulka č. 15

Ne, nevidím rozdíl	68
Větší možnost dohledu nad politiky	21
Nevím	19
V celostátní politice se více krade	8
V celostátní politice je větší míra korupce	3

Zdroj: vlastní

Ostatních sedm respondentů uvedlo své pohledy na srovnání politické kultury komunální a celostátní. Jednalo se o ojedinělé rozdíly. Opět se i u této otázky projevil pocit respondentů, že politika v ČR se odehrává kolem nich.

Otázka číslo 16: **Jak by podle Vás měl vypadat ideální politik? Uveďte dvě až tři vlastnosti.** Odpovědi respondentů jsou seřazeny v tabulce číslo 16.

Tabulka č. 16

Neúplatný	63
Čestný	55
Inteligentní	42
Poctivý	30
Pracovitý	27
Zodpovědný	18
Slušný	13
Spravedlivý	9

Zdroj: vlastní

V odpovědích na tuto otázku se zcela jasně projevil zájem respondentů o neúplatné politiky. To lze vysvětlit tím, že téma korupce se stalo hlavním tématem nejen politiků samotných, ale i médií. Termín korupce je neustále diskutován. Mnohdy tak logicky dochází k tomu, že i lidé, kteří se s korupcí nikdy nesetkali, mají pocit, že všichni politici jsou úplatní. Překvapujícím výsledkem je malý zájem o spravedlivé politiky.

Otázka číslo 17: **Jaké vlastnosti politiků Vám nejvíce vadí? Uveďte dvě až tři vlastnosti.** Stejně jako u předchozí otázky mohli i zde respondenti vyjádřit svůj názor. Názory respondentů jsou uvedeny v tabulce číslo 17.

Tabulka č. 17

Úplatnost	67
Chamtivost	41
Arogance	33
Lenost	24
Ulhanost	21
Hloupost	19
Egoismus	17
Agresivita	14
Neochota domluvit se	4
Lhostejnost	3

Zdroj: vlastní

Odpovědi na tuto otázku přesně korespondují s odpověďmi na otázku předchozí. I zde jasně vyplývá, že lidé považují politiky za zkorumpované, arogantní prospěcháře, kteří jsou v politice jen proto, aby získali větší majetky. Nejspíše podle aktivity především v Poslanecké sněmovně považuje hodně respondentů politiky za líné.

Otázka číslo 18: **Je podle Vás pravdivé rčení, že: „Každý národ má takovou vládu, jakou si zaslouží?“** K této otázce byly k dispozici odpovědi: ano, spíše ano, spíše ne, ne. Výsledek je v tabulce číslo 18.

Tabulka č. 18

	Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
Muži	18	18	22	8
Ženy	12	24	14	10
Všichni nad 35 let	18	20	22	6
Všichni do 35 let	12	22	14	12
Celkem	60	84	72	36

Zdroj: vlastní

Z odpovědí na otázku je patrné, že většina respondentů se přiklání k možnosti, že ano, či spíše je toto rčení pravdivé. Také ženy a lidé do třiceti pěti let jsou převážně tohoto názoru. Může to být způsobeno tím, že tyto skupiny dokážou být více sebekritické a uvědomují si, že i občané našeho státu mají podíl svůj podíl na tom, jaký je stav politické kultury.

Otázka číslo 19: **Měli bychom si brát příklad, co se politické kultury týče z nějakého státu? Pokud ano, z jakého?** V tomto případě bylo na respondentech, aby uvedli stát, který by mohl sloužit České republice za vzor. Odpovědi jsou zaznamenány v tabulce číslo 19.

Tabulka č. 19

Preferovaný stát	Počet respondentů
Skandinávské země	45
Německo	19
Velká Británie	12
Švýcarsko	4
Rakousko	3
Čína	1
Monako	1
Nedokáže posoudit	15
Nebrat si příklad nikde	12
Brát si příklad všude	4
Neodpovědělo	10

Zdroj: vlastní

Zde se jasně potvrdilo, že lidé preferují severské státy Evropy, co se inspirace v úrovni politické kultury týče. Pokud se ke Skandinávským zemím přičte ještě Německo jako zástupce severní Evropy, je výsledek zcela jednoznačný. Zajímavým, nikoliv však překvapujícím zjištěním je fakt, že nikdo z respondentů nevedl státy jižní Evropy, či státy bývalého východního bloku.

Příklad z politické kultury v Číně by preferoval osmnáctiletý student, Monako jako vzor uvedl podnikatel. Zde je to dáno nejspíše tím, že student, již není ovlivněn komunistickou minulostí naší země a Čínu na rozdíl od starších respondentů nechápe jako nedemokratickou zemi, kde se porušují lidská práva, ale jako ekonomicky silnou velmoc. Podnikateli je nejspíše blízká daňová politika jednoho z nejmenších států Evropy.

Otázka číslo 20: **Myslíte si, že politickou kulturu v ČR ovlivňuje naše členství v Evropské unii? Pokud ano, jakým směrem? K horšímu, či lepšímu?** Uvedeny byly čtyři možnosti odpovědi: *k lepšímu, spíše k lepšímu, spíše k horšímu, k horšímu*. Odpovědi jsou v tabulce číslo 20.

Tabulka č. 20

	K lepšímu	Spíše k lepšímu	Spíše k horšímu	K horšímu	Ne, EU nás neovlivňuje
Muži	0	35	22	3	6
Ženy	2	16	30	6	6
Všichni nad 35 let	0	29	32	4	2
Všichni do 35 let	2	22	20	5	10
Celkem	4	102	104	18	24

Zdroj: vlastní

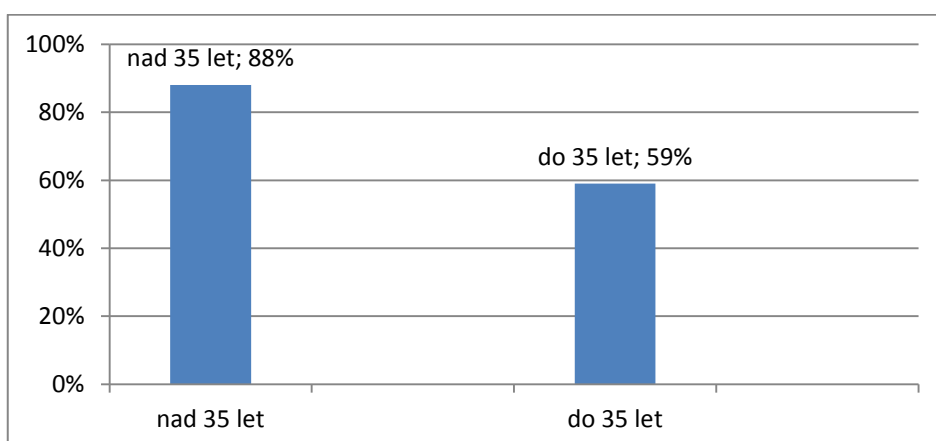
Z uvedených výsledků vyplývá, že ženy a lidé starší třiceti pěti let vnímají naše členství v Evropské unii jako negativní vliv na politickou kulturu v ČR. Mladší lidé a muži jsou spíše nakloněni opačnému názoru.

5.2 Vyhodnocení platnosti hypotéz

Cílem empirické části mé diplomové práce bylo zjistit, jak lidé v České republice vnímají stav politické kultury v zemi, jaký mají názor na to, co ji ovlivňuje, jak samy mohou ovlivnit politickou kulturu v ČR, jací politici jim vadí a jaké naopak preferují. Použil jsem soubor respondentů starších osmnácti let. Z výsledků uvedených v empirické části budu vycházet při ověřování platnosti hypotéz, které jsem si stanovil.

H1: „Čím starší respondent, tím větší zájem má o politiku.“

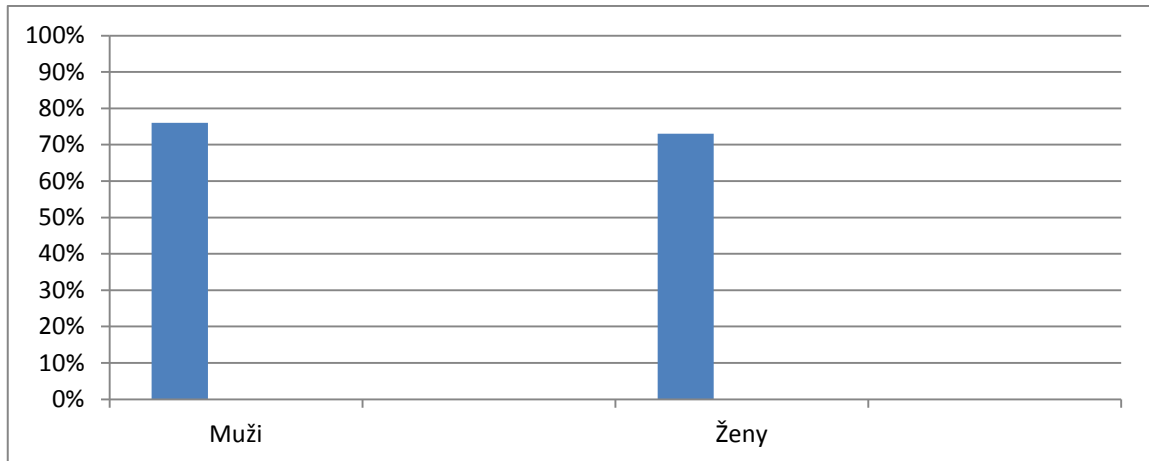
Platnost hypotézy byla potvrzena. Výsledek z dotazníku je, že 88% lidí starších třiceti pěti let se zajímá o politiku velmi nebo alespoň obecně. Mladší lidé, kteří se o politiku zajímají velmi nebo obecně je 59%.

Obrázek 1: Zájem o politiku z hlediska věku

H2: „Muži se o politické dění zajímají více než ženy.“

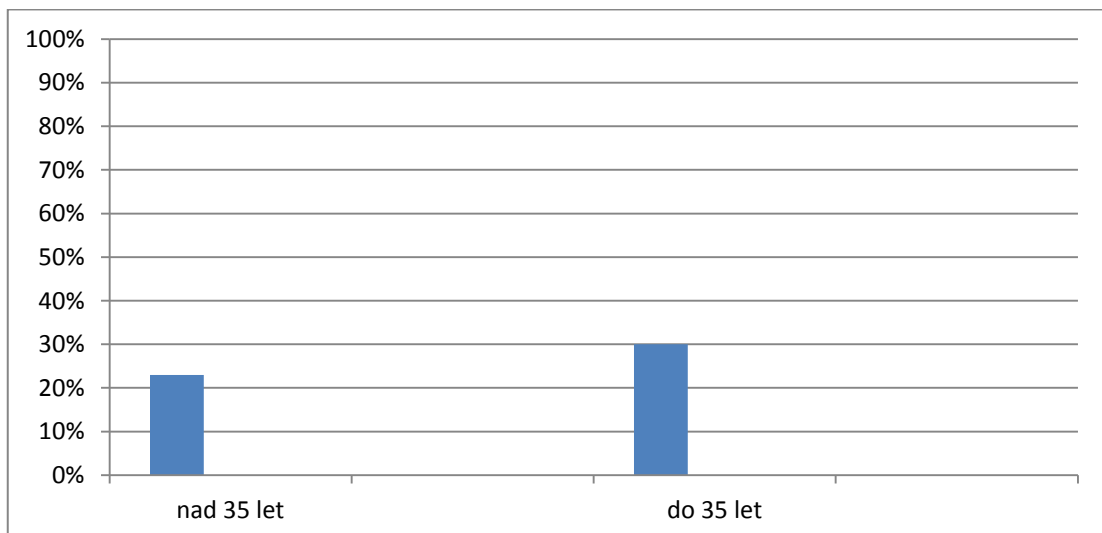
Platnost hypotézy byla potvrzena. Podle dotazníkového šetření se o politiku zajímá 76% mužů. Očekával jsem, že v tomto případě budou ženy za muži zaostávat poměrně více. Nakonec je rozdíl mezi muži a ženami pouhé 3%.

Obrázek 2: Zájem o politiku z hlediska pohlaví

H3: „Čím starší respondent, tím více vnímá politickou kulturu v ČR jako špatnou.“

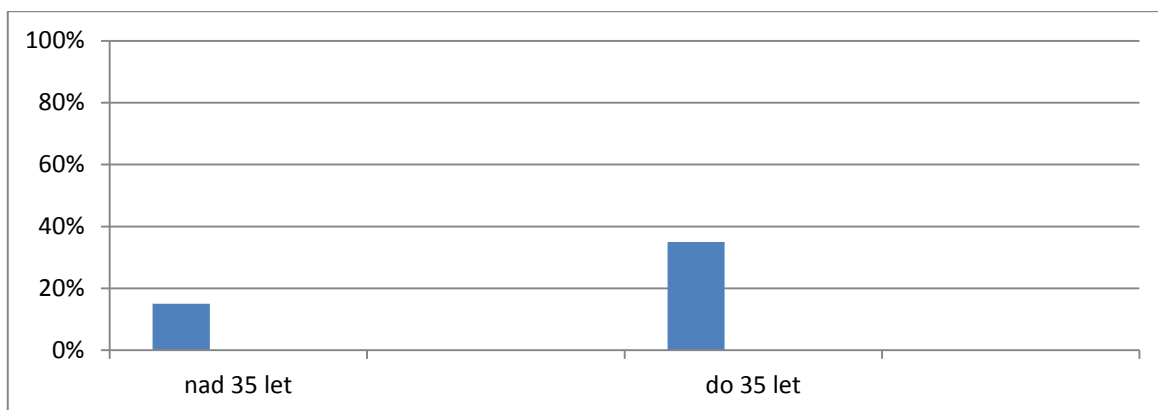
Platnost hypotézy byla vyvrácena. Jako špatnou vidí politickou kulturu v ČR 23% lidí starších třiceti pěti let. Mladších respondentů je 30% stejného názoru. Tento fakt může být daný tím, že mladším lidem chybí větší možnost srovnání z předchozích let.

Obrázek 3: Vnímání politické kultury podle věku

H4: „Čím starší respondent, tím více vnímá politickou kulturu po roce 1989 jako lepší.“

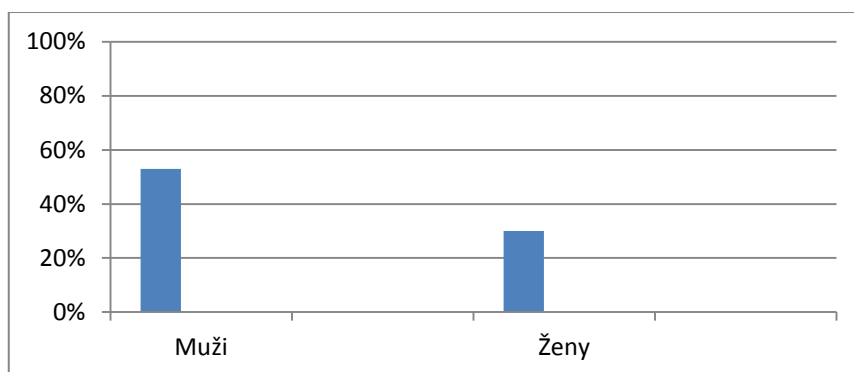
Platnost hypotézy byla vyvrácena. Respondenti starší třiceti pěti let vnímají politickou kulturu jako lepší v počtu 15% zatímco lidé mladší v počtu 35%. Toto zjištění se mi zdá být v rozporu s předchozí hypotézou. Očekával jsem, že lidé, kteří prožili velkou část svého života v komunistickém režimu, budou považovat dnešní politickou kulturu za lepší než před rokem 1989.

Obrázek 4: Vnímání politické kultury po roce 1989

H5: „Muži vnímají členství ČR v EU jako posun české politické kultury k lepšímu více, než ženy“.

Platnost hypotézy byla potvrzena. 53% mužů, vidí členství České republiky v Evropské unii jako posun české politické kultury k lepšímu. Oproti tomu tento názor zastává 30% žen.

Obrázek 5: Pozitivní vliv EU na politickou kulturu v ČR

Návrhy a opatření v kontextu sociální pedagogiky

Tato práce na téma „Politická kultura v podmínkách ČR“ může sloužit jako pomocný materiál při výuce základů společenských věd na středních školách. Výzkum provedený v diplomové práci mohou využít i politické strany. Práce může být využita jako všeobecný školící materiál.

Závěr

Podle odpovědí respondentů ve výzkumné části diplomové práce, lze konstatovat, že se politická kultura v podmínkách ČR netěší příliš dobré pověsti u většiny české veřejnosti. Je otázkou, do jaké míry je to ovlivněno tím, že naše země byla ve své historii mnoho let pod diktátem cizích mocností a jen velmi krátké období našich dějin lze považovat za svobodné a demokratické. Do jisté míry to může být způsobeno absencí možnosti většího srovnávání s okolními státy. Svou roli hraje i naše národní povaha, více mluvit a méně konat.

Dnes má každý občan starší osmnáct let možnost svobodně se zúčastnit voleb a dát svůj hlas straně, která je mu nejbližší. Je to právo, o kterém se v minulosti mohlo lidem pouze snít. Přesto dnes lidé tuto možnost nevyužívají v takové míře, jak by se dalo očekávat. Pokud jsem měl možnost s lidmi o politické kultuře mluvit, zaznamenal jsem nechuť a rezignovanost snažit se cokoli změnit. Většina má pocit, že nic nezmůže, a tak se o to ani nepokouší. Nikdo si nebyl ochoten přiznat, že na stavu politické kultury v České republice se podílí velkou měrou sám. Ve společnosti je absence přijímání zodpovědnosti za svoje činy. Tato absence se netýká pouze možnosti angažovat se v oblasti politického života, ale týká se celospolečenských témat. Každý ví, jak by se měl politik chovat a jak ne, každý ví, jak by se měla chovat ta či ona strana, ale málokdo do politiky vstoupí a pokusí se něco změnit. Podobnou paralelu bychom našli v dalších tématech společenského života. Čím dál víc lidí nevstoupí do manželství, protože by museli přijmout určitou zodpovědnost. Tradiční rodina se otrásá v základech. Narůstá počet neúplných rodin. Tito lidé se často ani netají tím, že v tomto počínání vidí hlavně ekonomický profit.

Stalo se již dobrým zvykem nadávat na politiky, které jsme si sami zvolili. Neustále se rozhořčujeme nad zkorumpovatelnými politiky, ale na úřady si s sebou bereme balíček kávy, či láhev dobrého pití, abychom lépe pořídili. Rozčilujeme se nad morálkou politiků, ale spekulujeme, jak obelstít stát na daních či sociálních dávkách. Politiky považujeme za líné, ale pracovní dobu rádi probrouzdáme na zábavných stránkách internetu.

Domnívám se, že je nutné zamyslet se nad tím, do jaké míry vlastně chceme ovlivnit politickou kulturu v České republice k lepšímu. Je třeba začít využívat své volební právo. Nečekat, že se něco změní samo, ale aktivně se o změnu snažit. Politická kultura naší země se bude ubírat pouze tím směrem, kterým jí dovolíme my samy jít.

Resumé

Ve své diplomové práci jsem se věnoval problematice politické kultury v České republice. Práci jsem rozdělil do pěti kapitol.

V první kapitole jsem charakterizoval postmoderní společnost, vymezil pojem sociálního státu a význam veřejného mínění pro politiky.

Druhá kapitola pojednává o historii politické kultury v České republice v období prvních Slovanů na našem území do současnosti.

Ve třetí části je zmapování politických stran a hnutí, které dlouhodobě ovlivňují politickou kulturu v České republice.

Čtvrtá část je zaměřena na systém řízení státu a to především na roli prezidenta a roli vlády v české politice. Popisuje také faktory, které ovlivňují politickou kulturu v České republice.

Pátá část je vyhodnocením dotazníkového výzkumu, ve kterém se respondenti vyjádřili ke stavu politické kultury v České republice.

Závěr práce obsahuje vyhodnocení platnosti hypotéz a návrhy a opatření v kontextu sociální pedagogiky.

Anotace

Diplomová práce na téma „Politická kultura v podmínkách ČR“ se zabývá vývojem politické kultury v České republice. Obsahuje vyhodnocení názorů souboru lidí, kteří se pomocí dotazníku vyjádřili ke stavu politické kultury v ČR, navrhli možnosti jejího zlepšení a zhodnotili, jak je v tomto ohledu ČR srovnatelná s ostatními zeměmi.

Klíčová slova

Politická kultura, veřejné mínění, politické strany, politická hnutí, pravice, levice, řízení státu, volby, volební systém, parlament, vláda.

Annotation

The thesis themed “Political Culture in the Czech Republic” explores the political culture development in the Czech republic. The research analyzes the attitudes of a group of people that expressed their opinions of the situation in the political culture in the Czech republic. They proposed possibilities for its improvement and compared the Czech republic situation with other countries.

Keywords

political culture, public opinion, political party, political movement, right wing, left wing, management of state, elections, electoral system, parliament, government

Seznam literatury

1. ADAMOVIÁ, K., KŘÍŽKOVSKÝ, L. *Politologie*. Praha: Codex, 1997, 381 s. ISBN 80-85963-22-1.
2. ALMOND, G., VERBA, S. *The Civic Culture Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. London: SAGE Publications Ltd., 1989, 3379 s. ISBN 0-8039-3558-7
3. ANTOŠ, M. *Principy voleb v České republice*. Praha: Linde, 2008, 191 s. ISBN 978-80-7201-734-8.
4. BAUER, J. *Ideologie, hodnoty a politika*. Praha: VŠE, 1991, 195 s. ISBN 80-7079-026-1.
5. BEDNÁŘ, M. *České myšlení*. Praha: Filosofia, 1996, 390 s. ISBN 80-7007-088-9
6. BELLING, V. *Legitimita moci v postmoderní době: proč potřebuje Evropská unie členské státy?* Brno: MU, 2009, 211 s. ISBN 978-80-210-5081-5.
7. BRADOVÁ, E. et al. *Negativní kampaně a politická reklama ve volbách*. Olomouc: Periplum, 2008, 134 s. ISBN 978-80-86624-44-0.
8. BUDÍNSKÝ, L. *Deset prezidentů*. Praha: Knižní klub, 2003, 285 s. ISBN 80-242-0966-7.
9. ČAPKA, F. *Dějiny zemí Koruny české v datech*. Praha: Libri, 2010, 1054 s. ISBN 978-80-7277-469-2.
10. ČORNEJ, P. *Dějiny českých zemí do roku 2000 ve zkratce*. Praha: Práh, 2000, 94 s. ISBN 80-7252-026-1.
11. DAVID, R. *Politologie: základy společenských věd*. Olomouc: nakladatelství Olomouc, 2000, 448 s. ISBN 80-7182-116-0.
12. DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 1998, 374 s. ISBN 80-71-84-141-2.
13. FISHER, P. *Veřejné osvětlení: postmoderní morálka, postmoderní politika*. Praha: SLON, 2008, 198 s. ISBN 978-80-86429-91-5.
14. FRAJDL, J. *Protektorát Čechy a Morava 1939 – 1945*. Moravská Třebová: Diatext M, 1993, 59 s. ISBN 20.00
15. FROLÍKOVÁ, A. *Politická kultura klasického Řecka*. Praha: Academia, 1990, 102 s. ISBN 80-200-0285-5.

16. GJURIČOVÁ, A., Kopeček, M. *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*. Praha: Paseka, 2008, 320 s. ISBN 978-80-7185-876-8.
17. HAVLÍK, L. *Moravské letopisy: dějiny Moravy v datech*. Břeclav: Tisk Pálka, 2009, 206 s. ISBN 978-80-904363-0-5.
18. HEYWOOD, A. *Politologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 482 s. ISBN 80-86432-95-5.
19. HOTMAR, J. *Zrození republiky 1914 – 1918*. Brno: Stilus, 2005, 423 s. ISBN 80-903550-4-8.
20. KAPLAN, K., PALEČEK, P. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2008, 253 s. ISBN 978-80-7364-049-1.
21. KREJČÍŘ, J. *Dějiny české: chronologický přehled*. Dubicko: INFOA, 2010, 157 s. ISBN 978-80-7240-682-1.
22. KRUMLOWSKÝ, F. *Jména z českých dějin, která byste měli znát*. Praha: Beta, 2007, 240 s. ISBN 978-80-7306-294-1.
23. KŘÍŽ, Z. *Polsko a Česká republika – dva noví členové NATO*. Brno: Vojenská akademie, 2000, 104 s. ISBN 80-85960-18-4.
24. KUČEROVÁ, S. *Česká a Slovenská otázka v Evropské unii: naše zájmy a základy naší hodnotové orientace*. Brno: Konvoj, 2004, 445 s. ISBN 80-7302-085-8
25. KUNŠTÁT, D. *České veřejné mínění: výzkum a teoretické souvislosti*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006, 226 s. ISBN 80-7330-081-8.
26. KVIRENC, J., KUNSTOVÁ, E. *České dějiny do roku 1914: historie v dokumentech*. Liberec: Dialog, 2006, 207 s. ISBN 80-86761-43-6.
27. MŮHLPACHR, P. et al. *Sociální pedagogika II*. Brno: IMS, 2011
28. PASÁK, T. *Pod ochranou říše*. Praha: Práh, 1998, 429 s. ISBN 80-85809-88-5
29. PITHART, P. *Dějiny a politika: eseje a úvahy z let 1977 – 1989*. Praha: Prostor, 1990, 369 s. ISBN 80-85190-05-2
30. PROCHÁZKA, S. *Vzpomínka po 40 letech: komunistický režim, sovětská okupace, normalizace jako okupační sovětizace: národní neštěstí, které by nemělo být zapomenuto*. Brno: Tribun EU, 2009, 242 s. ISBN 978-80-7399-780-9

31. PŠEJA, P. *Stranický systém České republiky: politické strany a jejich vývoj 1989 - 1998*. Brno: Centrum pro výzkum demokracie a kultury, 2005, 203 s. ISBN 80-85983-11-7
32. RATAJ, J. *Československo v proměnách komunistického režimu*. Praha: Oeconomica, 2010, 455 s. ISBN 978-80-245-1696-7
33. STEIN, E. *Česko – Slovensko: konflikt, roztržka, rozpad*. Praha: Academia, 2000, 371 s. ISBN 80-200-0752-0
34. VEČEŘA, M. *Teorie sociálního státu*. Brno: Iuridica Brunensia, 1995, 141 s. ISBN 80-85964-20-1
35. VODIČKA, K. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. Praha: Portál, 2003, 351 s. ISBN 80-7178-718-3
36. ŽALOUDEK, K. *Encyklopedie politiky*. Praha: Libri, 1996, 511 s. ISBN 80-85983-11-7
37. ŽEMLIČKA, J. *Počátky Čech královských 1198 – 1253: proměna státu a společnosti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, 964 s. ISBN 80-7106-140-9
38. ŽEMLIČKA, J. *Století posledních Přemyslovců*. Praha: Melantrich, 1998, 412 s. ISBN 80-7023-281-1
39. *Herbář politických stran*. Praha: Futura, 1992, 63 s.
40. *Politické strany a hnutí*. Praha: Pressfoto, 1992, 191 s.

Internetové zdroje

41. www.blisty.cz
42. www.cvvm.cz
43. www.cssd.cz
44. www.czso.cz
45. www.helcom.cz
46. www.hrad.cz
47. www.kisk.phil.muni.cz
48. www.kdu.cz
49. www.mediafax.cz

50. www.nasipolitici.cz
51. www.ods.cz
52. www.parlamentnilisty.cz
53. www.psp.cz
54. www.radio.cz
55. www.reflex.cz
56. www.senat.cz
57. www.stem.cz
58. www.svedomi.cz
59. www.top09.cz
60. www.transparency.cz
61. www.totalita.cz
62. www.veciverejne.cz
63. www.vlada.cz
64. www.volebni-preference.cz